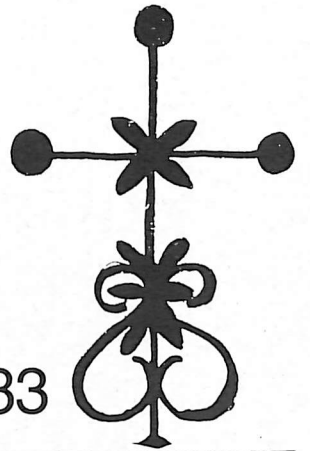

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 2, 1983

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

100-vuotista koulusarkkaa Tarvasjoella

Tarvasjoen koululaitoksen saavutettua tänä vuonna kunnioitettavan sadan vuoden iän lieenee syytä näin kotiseutulehdenkin välityksellä esiin tuoda niitä moninaisia toimintoja ja tapahtumia, joita seuraamalla lukija voi muodostaa oman kokonaiskuvan-
sa kuntamme koululaitoksesta. On luonnollista, että Euran koulun vaiheet pitäjän vanhimpänä kouluna tulevat ehkä korostetummin esille kuin muiden koulujen. Sen toimintaa ja tapahtumia kuvattessani – niiltä osin, kun ne koskevat lakimääräisiä velvoitteita – tulen samalla kertoneeksi asian myös muiden koulujen osalta, joten niiden osalle jää paljolti ainoastaan asiakirjoista tai muualta saatu tieto, joka on oleellista vain sille koululle.

V. 1866 annettu kansakouluasetus perustuu Uno Cygnaeuksen uranaukaisuun ja mahdollisti ”maallisen” kansanopetuksen aikaansaamisen – maaseudulla silloin vielä vapaaehtoisena.

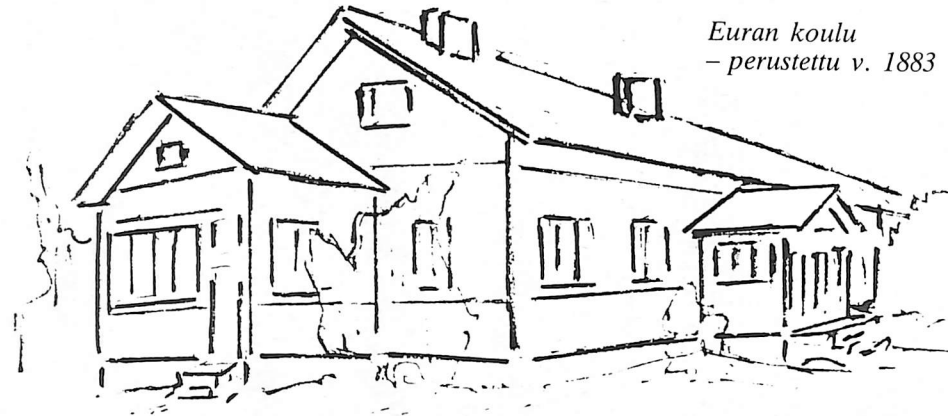
Alun toistakymmentä vuotta ehti kulua tuosta asetuksen antamisesta, ennenkuin Tarvasjoella oltiin valmiit ottamaan ratkaisevat askeleet. Ehkä siksi, että tuo vapaaehtoisuus toisaalta ja toisaalta se, että kansakoulu koettiin näihin aikoihin Suomen maaseudulla varsin yleisesti vieraaksi ja sopimattomaksi laitokseksi. Se tulisi kasvattamaan työtä vieroksuvia herroja ja vaatisi runsaasti taloudellisia uhrauksia.

Yhteisen kansan oli ilmeisen vaikea ymmärtää asetuksen määräämää korkeata palkkaa opettajille sekä lisäksi vielä vapaata asuntoa polttopuineen, ynnä laidun- ja viljelysmaata jms., kun se oli tottunut useinkin kurjasti palkattuihin kiertokoulunopettajiin, jotka opettivat lapsia tuvan nurkassa. Saattoi olla niinkin, että seurakunnan ylläpitämää kiertokoululaitosta pidettiin niin kehittyneenä, että sen avulla oli mahdollisuus tavoittaa kaikki opinhaluiset.

Kehityksen vauhdittajana voitaneen pitää toimenpidettä, josta kuntakokouksen pöytäkirja vuodelta 1881 kertoo: ”Kanttori Henrik Widgren ilmoitti lahjoittavansa omistamastaan Simolan rustholin maalla olevasta Pärkinmäestä kunnalle niin suuren osan, kun kansakoulun tonttimaaksi on tarpeellinen.”

Paikka katsottiin hyvin soveliaaksi ja otti kuntakokous lahjoituksen kiitollisena vastaan päättäen samalla, että ylhäisempi kansakoulu on tälle paikalle rakennettava.

Valittu rakennustoimikunta, joka sittemmin toimi myös koulun ensimmäisenä johtokuntana puheenjohtajanaan pastori M.W. Jaakkola ryhtyikin ripeästi hanketta toteuttamaan – edeten toiminnoissaan niin, että joulun alla 1882 rakennus oli vesikatossa. Seuraavan vuoden kesäkuuhun mennessä se oli ulkonaisesti valmis aloitta-

Euran koulu
– perustettu v. 1883

maan toimintansa. Senaatin perustamispäätös tuli 13. 7.-83 ja vihkiäiset pidettiin 11. 9.-83.

Koululta puuttui vielä opettaja, mutta Uudessa Suomettaressa julkaistu ilmoitus tuotti tuloksen ja johtokunta valitsi viidestä hakijasta koulun ensimmäiseksi opettajaksi Juho Lep-
pälän Metsämaalta. Pidetyn sisäänkirjoituksen jälkeen todettiin, että valittu opettaja sai opetettavakseen yhteensä 44 ilmeisen opinhaluista tyttöä ja poikaa.

Tähän asti johtokunta oli askaroinut enimmäkseen rakennusasiain kanssa. Nyt tuli vastaan varsinainen koulutoimi. Todettiin, miten monenlaisten ongelmien eteen koulun alkuvuosina jouduttiin, kun ei ollut edes välttämättömiä opetusvälineitä, koulutarvikkeita eikä oikeastaan paljoakaan siitä, mitä tarvittiin jokapäiväisessä koulutyössä.

Itse koulukaan ei ollut niin hyvä ja valmis, kun aluksi oli uskottu. Sauna puuttui, eikä ollut kaivoakaan. Lisäksi kuntakokous asettui poikkiteloin johtokunnan päätökseen hankkia opettajalle seuraavat huonekalut: vaate- ja kirjakaappi, sänky, puoli tusinaa tuoleja, piirunki ja kaksi pöytää sekä rullakardiiniit kaikkien huoneiden lauseihin. Opettaja sai tarpeekseen, kylästy ja lähti pois.

Siihen aikaan oli puute pätevistä opettajista. Uusia kouluja ja opettajanvirkoja perustettiin. Monet pätevätkin vaihtoivat paikkoja ja etsivät parempia.

Toiseksi opettajaksi valittu Frans Mikael Kivimäki tuli keskelle näitä edellä kuvattuja vaikeuksia – eivätkä ne hänen aikanaan tuntuneet vähentyneen. Johtokunnan ja opettajan välit kiristivät jatkuvasti ja runsasta kirjeenvaihtoa tarkastajan ja johtokunnan välillä käytiin po opettajan asioista pitkälti vielä senkin jälkeen, kun opettaja oli jo siirtynyt muualle.

Edellä mainittu 44 oppilaan joukko kasvoi määrällisesti vuosien varrella niin, että se aika ajoin jopa ylitti sallitun 50 oppilaan enimmäismäärän.

Uutta mietinnän aihetta antoikin tarkastaja Albin Järvisen kirje koskien vuoden 1898 piirijakoasetusta, joka velvoitti maalaiskunnat jakamaan alueen sellaisiin koulupiireihin,

ettei oppilaan koulumatka muodostu viittä kilometriä pitemmäksi. Mainitun tarkastajan kirjeen johdosta perustettiin pitäjään toinen koulu – Suurilan koulu v. 1902. Koululle valittu johtokunta ryhtyi toimimaan oman koulutalon aikaan saamiseksi. Sen puuttuessa koulutyö aloitettiin pikkulasten koululla Seppälän Tuomolassa elokuussa 1902.

Paljon oli puuhaa Suurilankin johtokunnalla, ennenkuin välttämätön kalusto oli hankittu ja opettajan myös Tuomolassa sijainnut asunto saatu tarkastajan vaatimaan kuntoon.

Johtokunnalla oli muuten hyvin tiukka linja, kun se vaati kaikkien maksamaan lukukausimaksunsa sekä lunastamaan kukin kirjansa ja vihkonsa. Pöytäkirjoista ilmenee, että tuo tiukka linja muutaman vuoden kuluttua vähän lieveni ja muuttui siihen suuntaan, että vähävaraiset saivat tiettyjä etuisuuksia koulunkäyntinsä turvaamiseksi.

Päänvaivaa johtokunnalle tuotti myös puuseppä Pennaselta tilatut pulpetit. Ensinnäkin ne valmistuivat vasta marraskuun lopulla ja toiseksi niiden tekeminen ratkaisu ei tyydyttänyt johtokuntaa, vaan se jätti osan urakkahoista ns. ”sisään”. Myöhemmin asiasta päästiin kumppaakin osapuolta tyydyttävään ratkaisuun.

V. 1904 pidetyssä opettajanvaalitilaisuudessa johtokunta valitsi koululle opettajaksi Emilia Helven Kars-
tulasta. Tästä tarmokkaasta ja pystyvästä opettajasta tulikin sitten pitkäaikainen työntekijä, sillä hän toimi Suu-

rilan koulun opettajana yhtäjaksoisesti lokakuun loppuun 1945 sekä toimi vielä väliaikaisena opettajana 1949–52 eli yhteensä 42 vuotta. Mainittava vielä on, että hän opetti myös poikain käsitöitä 30 vuoden ajan.

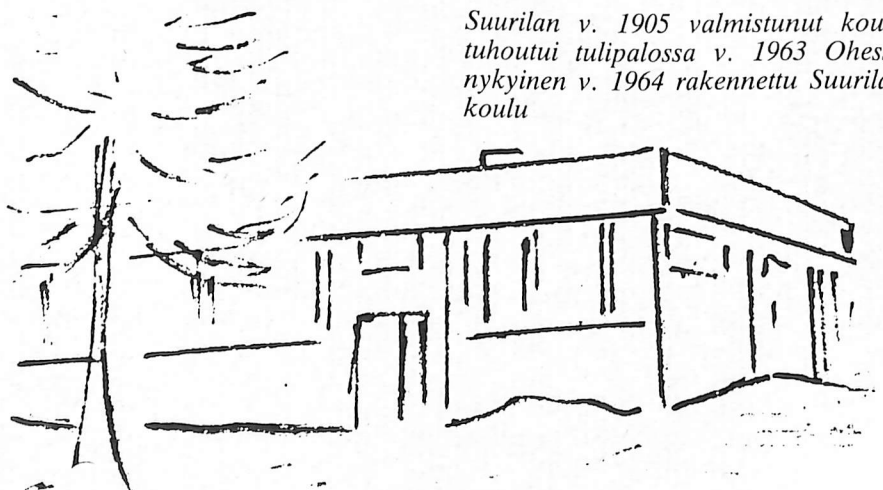
Siitä huolimatta, että uusi koulu oli Suurilaan perustettu osoitti oppilasmäärä Euran koulun kohdalla jatkuvaa nousua. Tarkastajakin antaa tästä huomautuksen, mutta johtokunta pääsee pälkähästä siirtämällä Horristen kylän Suurilan piiriin.

Pälkähästä ei sen sijaan aivan helpolla päästä v. 1904 lokakuussa, kun paikkakunnalla raivoava tarttuva tauti – kurkkumätä – pakottaa johtokunnan sulkemaan koulun siksi, kunnes tauti on poistunut niistä perheistä, joista lapsia on koulussa.

Kesällä 1909 ilmoittaa Euran koulun opettaja Anselm Hinkka valinnastaan toiseen virkaan. Seuraavan kerran kokoontuessaan joutui johtokunta valitsemaan uutta opettajaa 28 hajan joukosta. Valituksi tuli Vilho Matila, josta eräs hänen entinen oppilaansa antoi seuraavanlaisen arvion. ”Kiivas, mutta pidetty, tasapuolinen opettaja, jolla oli taito osallistua lumisotasilkekin oppilaidensa kanssa”.

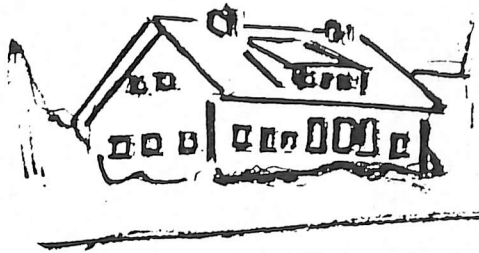
Hän sai perinnöksi edeltäjältään liian suuren oppilasmäärän. Oli joko valittava kouluun toinen opettaja tai perustettava uusi koulu. Apuopettajan virkaa perustettiin, mutta virkaan valittu ei saapunutkaan, joten varalle valittu Tilda Hinkka palasi taloon. Hän oli nimittäin ollut jo edellisen vuoden veljensä sijaisena. Hänen toimiaikansa jäi kuitenkin varsin lyhyeksi, sillä hänet valittiin v. 1913 perustetun Jauholan eli Liedonperän koulun ensimmäiseksi opettajaksi, jossa virassa tämä ankaraksi kuvattu opettaja toimi aina vuoteen 1953 eli 40 vuotta.

Samoihin aikoihin, kun Liedonperään puuhattiin omaa koulua, heräsi Alikulmalla samanlainen ajatus. Koska heillä oli osoittaa anomuksensa perusteeksi riittävä oppilasmäärä, niin sai kuntakokous pohtimista. Koska oli tiedossa, että Prunkkalan pitäjältä osa lähiaikoina yhtyy Tarvasjoen pitäjään katsottiin koulun perustaminen tä-

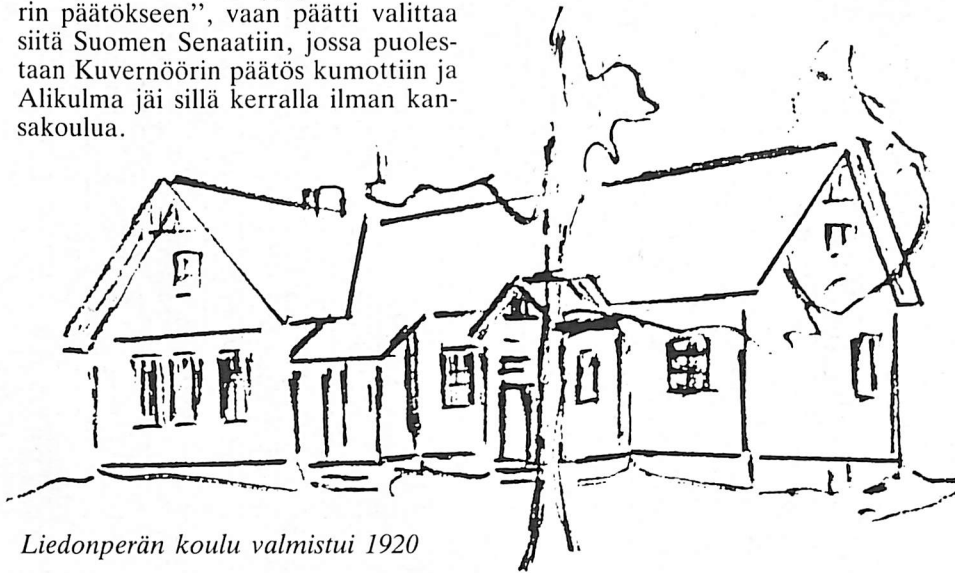

Suurilan v. 1905 valmistunut koulu
tuhoutui tulipalossa v. 1963 Oheassa
nykyinen v. 1964 rakennettu Suurilan
koulu

mänkin vuoksi tarpeelliseksi Liedonperään. Alikulmalaisten anomukseen ei kuntakokous tällä kertaa katsonut tarpeelliseksi myöntyä. Päätös ei tyydyttänyt anojia ja niinpä he valittivat kuntakokouksen päätöksestä Herra Lääninkuvernöörille, jonka antamalla päätöksellä kumoutui kuntakokouksen tekemä päätös ja lisäksi kuntaa veloitettiin 200 mk sakon uhalla perustamaan ylempi kansakoulu Alikulman piiriin. Saman lokakuun lopulla kuntakokous "ei voinut tyytyä Kuvernöörin päätökseen", vaan päätti valittaa siitä Suomen Senaatiin, jossa puolestaan Kuvernöörin päätös kumottiin ja Alikulma jäi sillä kerralla ilman kansakoulua.

Alikulman koulu

Liedonperän koulu valmistui 1920

Liedonperän koulu sitävastoin aloitti toimintansa hyrryhuoneistossa Jauholan Yli-Mängillä siihen asti, kunnes oma koulurakennus valmistui v. 1920.

Emäntä Elma Konton muistelon mukaan koulun vihkiäisissä oli luokan taululle tekstattu:

"TÄMÄ TALO, JONKA PORTILLA KILPI ON, TÄSSÄ TALOSSA TEHDÄÄN TYÖTÄ. TÄMÄ TALO ON PYHÄ JA PELOTON, PELKÄÄ EI SE YÖTÄ"

Pohtimatta tarkemmin sanojen sanomaa, voidaan ainakin todeta että maininta työstä pitää paikkansa niin Liedonperän koulun kuin minkä tahansa koulun kohdalla silloin ja nyt.

Tarvasjoen kunnanvaltuuston ensikerran kokoontuessa v. 1919 oli sillä esityslistallaan alikulmalaisten kahdeksan vuotta aikaisemmin kuntakokoukselle tehty ehdotus kansakoulun saamisesta Alikulman piiriin. Nyt asialle näytettiin vihreää valoa ja seuraavasta 25 päivänä elokuuta pidetystä kunnanvaltuuston kokouspöytäkirjasta saatettiin lukea: "Päätettiin perustaa ylempi kansakoulu Alikulman piiriin ja avata se syksyllä 1919 Koulu sijoitetaan kunnan omistamaan Karhulan taloon kymmeneksi vuodeksi.

Samassa valtuuston kokouksessa valitulle johtokunnalle valtuusto antoi sellaisen käskyn, että johtokunnan on laitettava koulu sellaiseen kuntoon, että se voi aloittaa toimintansa syyskuussa.

Samanlaisella tarmokkuudella kuin aikaisemminkin perustettujen koulujen johtokunnat paneutui Alikulman koulun johtokunta toimiinsa, ja kun asiantuntijaksi saatiin opettaja Vilho Mattila Euralta, niin koulutyö todella pääsi alkuun syyskuun lopussa koulun ensimmäisen opettajan Kaarlo Tähtisen opastaessa 26 oppilasta. Vaikka vastaperustetussa koulussa olivatkin kouluolot vajanaiset puutteellisten välineiden vuoksi, tehtiin koulussa alusta alkaen menestyksellistä opetustyötä.

V. 1923 Tarvasjoen kiertokoulujen monikymmenvuotinen historia päättyi siihen, että seurakunta luovutti ne oppivelvollisuuslain mukaisesti kunnalle, joka muutti ne alakouluiksi.

Liedonperän ja Alikulman piireillä oli yhteinen alakoulu, jota pidettiin 18 viikkoa vuodessa kummassakin paikassa. Alikulman alakoulua pidettiin Ali-Tuomarilan talossa siihen asti, kunnes oma koulurakennus valmistui. Johtokunnan kunnanvaltuustolle tekemien useiden esitysten jälkeen muutettiin alakansakoulu koko lukuvuoden toimivaksi syyslukukauden alusta 1926 ja opetuksesta huolehti

Tarvasjoella syntynyt opettaja Helmi Lehtinen aina vuoteen 1950 asti. Jo muutamaa vuotta aikaisemmin johtokunta oli valinnut miesopettajan virkaan opettaja Väinö Vastamäen, josta opettaja Lehtisen tapaan tuli koulun pitkäaikainen opettaja. Lainaan Alikulman koulun 50-vuotishistoriikista osan joka kuuluu: "Sekä opettaja Lehtinen että Vastamäki, jotka molemmat tekivät arvostetun elämäntyönsä Alikulmalla – ei ainoastaan hyvinä ja kyvykkäinä opettajina vaan myös heidän toimestaan ja työllään saivat koulupiiriläiset viettää monilukuisia iltoja erilaisten toimintojen parissa. Kaunis muisto on säilynyt ihmisten mielisissä myös tuolta ajalta, jolloin yhteistyössä talkoita tehden koulua ja ennen muuta sen ympäristöä kaunistettiin."

Euran ja Suurilan piireillä oli myös yhteinen alakoulu, joka toimi opettajansa Maiju Seimelän johdolla rukoushuoneen tiloissa aina vuoteen 1926, jolloin Suurila sai oman alakoulunsa kuin myös sille opettajan. Opettaja Aili Keskitalosta tuli 36 vuodeksi opettaja Suurilan piiriin. Hänestä on opettajakollega sanonut koulun historiikissa: "Hän oli omien vuosikymmeniensä ajan eräs Suurilan koulun rakentavista voimista".

Lukuvuoden 1928-29 alusta lukien tuli oppivelvollisuuslain vaatimukset toteutetuksi koko kunnassa. Se merkitsi sitä, että kaikissa piireissä oli oma kuusivuotinen kansakoulu, johon liittyvä jatko-opetus oli järjestyksessä. Viimeksi mainitun suhteen oli edelleen epävarmuutta aiheuttamassa oppilaiden vähyys sekä usein myös kouluhaluttomuus, jolloin johtokunnat monasti joutuivat tiukasti huomauttamaan. Euran koulu oli se kohde, jonne tultiin oppia saamaan, mikäli ei sitä omassa piirissä edellä olevista syistä johtuen voitu edjota. Ainakin vuonna 1938 jatkokoulua on ollut Liedonperässä, sillä tuolloin on johtokunnan pöytäkirjaan tehty seuraavanlainen merkintä: "Koska neljä jatkokursseilla käynyt poikaa on rikkonut koulun ulko-oven, lävistänyt rappusten kohdalla olevan vesirännin, sekä raikannut ryhtivirheitä esittävän kuvataulun odotellessaan tunnin alkamista päätettiin ilmoittaa asianomaisille ja heidän vanhemmilleen, että heidän on suoritettava koululle niistä johtuvat kulut".

1930-luvulla koulujen pöytäkirjoissa ei ole mitään olennaista uutta. Euran koulun uusi sauna- ja keittolarakennus valmistui ja päärakennus sai uuden tiilikaton, sekä vaalean pintavärin – olihan koulun 50-vuotisjuhla

tulossa. Lämminhenkinen koulujuhla pidettiin sitten v. 1933 ja oli juhlaan kutsuttu monien muiden lisäksi myös maan silloisen hallituksen pääministeri. Pieni lainaus hänen pitämänsä onnittelukiitoskirjeestään: "Pyydän kohteliaasti kiittää minulle ystävällisesti lähettämästänne kutsusta saapua viettämään koulunne 50-vuotisjuhlaa. Valitettavasti en tärkeitteistä tehtävieni vuoksi voi noudattaa kutsua, niin mielelläni kuin sen olisin tehnyt sen huomaavaisuudenkin vuoksi, joka kutsuun minua kohtaan sisältyy. Olen iloinen, että voin syntymäkotinani muistella kouluanne, joka niin kunniakkaasti ja menestyksellä on työskennellyt kansalaissivistyksen kohottamiseksi paikkakunnalla."

Erinomaisella kunnioituksella: T.M. Kivimäki

Kyseinen pääministeri oli Euran koululla sen alkuaikoina opettajana toimineen Frans Mikael Kivimäen Tarvasjoella syntynyt poika. V. 1935 toistui vuosisadan alun koulun sulkeminen kulkutaudin vuoksi. Tuona vuonna oli ankara tulirokkoepidemia, josta syystä koulu oli määräjän suljettuna.

Vuosikymmenen loppua kohti menettäessä koulujen oppilasmäärissä oli selvää kasvua. Eipä siis ihme, että Suurilan johtokunnalla oli kiire uusia lattiota, kun kuluttajia oli niin paljon, että koulusta tuli 3-opettajainen kymmeneksi vuodeksi eli siihen asti, kunnes Tarvasjoen nuorin koulu – Horristen koulu perustettiin v. 1949.

Sotien johdosta karjalaisten sijoittuinen paikkakunnalle johti myös Euran koulun oppilasmäärän huomattavaan kasvuun, joten siitäkin tuli 3-opettajainen Suurilan tapaan ja säilyikin sellaisena aina vuoteen 1965. Oppilasmäärän huomioiden oli tyytyväisyydellä pantava merkille, että pitkään suunnitteilla ollut alakoulurakennus valmistui v. 1941. Tällöin myös pitkäaikainen opettaja Maiju Seimelä siirtyi eläkkeelle ja uudeksi opettajaksi valittiin opettaja Liisi Vaitinen, joka sitten pitkän päivätyön tehneenä jäi eläkkeelle 1964.

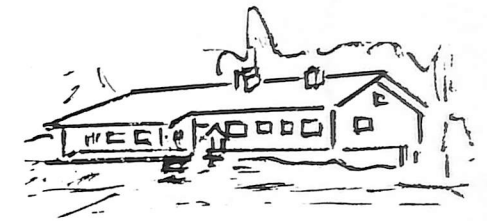
Rinnan koulurakennuksen ja ympäristön perustamisen kanssa kehittyi myös koulua koskeva lainsäädäntö V. 1943 kouluhallitus määräsi koulukeittolat pakollisiksi, mutta erinäisistä syistä vasta v. 1949 koulukeittola esim. Euran koululla toimi kaikkina koulupäivinä.

Kesällä 1948 teki eduskunta päätöksen kansakoulujen muuttamisesta 7-luokkaisiksi. Päätös herätti varsinkin nopean toimeenpanonsa vuoksi suurta ihmetystä maaseudun kouluväen keskuudessa. Tarvasjoen kunnanvaltuusto ei katsonut muutosta tarpeelliseksi ja niin joutui tarkastaja käynnillään tekemään merkinnän johtokunnan pöytäkirjaan kehoittaen kuntaa huolehtimaan siitä, että seitsemäs luokka mahdollisimman pikaisesti otetaan kansakoulun yhteyteen. Näin sitten tapahtuikin.

Euran koulun 50-vuotisjuhla yleisöä

Näihin aikoihin heräsi myös Horristen sunnalla ajatus oman koulun saamisesta kylään. Ajatuksen pohjana lieene ollut se runsahko koululaisten määrä, joista suurin osa kävi Suurilasassa, mutta muutamat myös Liedonperän koulussa jopa Heikinsuon koulusakin. Kun oppilasennuste jatkossakin osoitti nousevaa suuntaa olivat edellytykset tässä mielessä olemassa. Monien vaiheiden ja vaikeuksienkin jälkeen kunnanvaltuusto maaliskuussa -49 teki koulun perustamispäätöksen, jonka kouluhallitus sitten melko pian vahvisti. Supistettuna kouluna toimintansa aloittanut Horristen koulu vihittiin käyttöön marraskuussa 1949. Alikulman koulun alkuaikojen muistellen siellä kunnanvaltuusto käski johtokunnan toimia niin, että koulu alkaa syyskuun aikana. Mielestäni vielä suuremman velvoitteen sai Horristen koulun johtokunta, joka veloitettiin huolehtimaan siitä, etteivät lapset koulupiiristä sitten lopu. Tällöin kerrotaan johtokunnan "ikämiehen" Niilo Mäkisen pilke silmäkulmassa sanoneen: "Minähän olen jo vanha mies ja vaimonikin on iällinen."

Horristen koulu

Runsaat kahdeksan vuotta myöhemmin koulun jo muututtua 2-opettajaiseksi oltiin jälleen vihkimistilaisuudessa.

Koska uskon tuntevani niin paljon asioiden taustaa, että voin vilpittömin mielin yhtyä Horristen koulun 30-vuotishistoriikin kirjoittajan ajatuksiin, joka kuvaa tunnetta Horristen uuden koulun vihkiäisjuhlassa, niin lainaan sen myös tähän omaan esitykseeni: "Tavoite, uusi koulu oli saavutettu ja kahdeksan vuoden työ saatu päätökseen. Koulun hyväksi on jokainen uhrannut paljon ajattelematta, että koulun rakentamisen ja ylläpito on yhteiskunnan asia, ei yksityisten. Mitään muuta koulua ei tässä pitäjässä, eikä lähiseudullakaan ole näin yhdessä rakennettu. Siksi koulun vihkiäiset 7. 12. 1957 oli kokoseudun juhla".

Viisikymmenluvun alussa oppilaiden sijoittaminen Euran koulun tiloihin alkoi tuottaa vaikeuksia ja kunnanvaltuusto kehoittikin johtokuntaa harkitsemaan ja suunnittelemaan koulun rakennusten uusimista ja laajentamista. Johtokunta teki työtä käskettyä ja hankki piirustukset työsuunnitelmiin ja kustannusarvioineen. Kesken kaiken valtuusto pyörsi entiset päätöksensä ja kehoitti johtokuntaa korjaamaan vanhaa. V. 1954 koulu sai vesi- ja viemärijohtot, mutta keskuslämmitys saatiin vasta 1970 samanlaisesti uuden sauna- ja keittolarakennuksen kanssa.

1950-luvun huomattavin uudistus oli jatkokoulun saaminen päiväkoulun muotoon. Varsinainen kansakoulu siis määrättiin 6-vuotiseksi, johon liittyi 2-vuotinen, mikäli mahdollista kokovuotinen kansalaiskoulu.

Koska kansalaiskoulu olisi tarkoituksenmukaista saada niin toimintakyiseksi ja monipuoliseksi kuin mahdollista toivottiin ylemmältä taholta kuntien keskeistä yhteistoimintaa. Tarkastajan toivomuksesta Tarvasjoki liittyi yhteistyöhön Karinaisten kanssa. Koulua pidettiin osin molemmissa paikoissa muutamia vuosia ja sovittiin epävirallisesti mm. siitä, että koulu aikanaan rakennetaan Tarvasjoelle.

Tilanne muuttui, kun Tarvasjoen kansakoululautakunnan edustajat kutsuttiin neuvonpitoon Karinaisiin, jossa tilaisuudessa todettiin yhteistyön loppuvan, ellei kaikki toiminta tapahdu Kyrössä. Päivän miettimisen jälkeen Tarvasjoella päätettiin olla liittymättä Karinaisiin.

Kouluhallitukseen tehty matka selvensi asioita sikäli, että Tarvasjoki sai lain salliman poikkeuspykälän mukaan luvan järjestää yksin kansalaiskoulunsa vuodeksi kerrallaan, kunnes asia saadaan lopullisesti ratkaistuksi.

Tästä alkoi varsinainen "koulusota" – toiset halusivat yhteistyön Karinaisten kanssa jatkuvan, toiset olivat Lietoon liittymisen kannalla Virallisia ja epävirallisia neuvotteluja käytiin, kunnes Tarvasjoen kansalaiskoulun johtokunta kokouksessaan 23. 11. 1966 otti asian virallisesti keskustelun alaiseksi ja kun asiasta oli käytetty runsaasti perusteluita ja syvällisiäkin puheenvuoroja päätti joh-

tokunta ehdottaa, että Tarvasjoen kunta liitettäisiin mahdollisimman pian, jo syksystä 1967 alkaen, Liedon kunnan kansalaiskoulupiiriin, ja samalla sen kunnalliseen (kokeilu) keskikoulupiiriin.

Kesken vielä lopulliseksi muutoutumatonta kansalaiskouluasiaa Lieto liittyi mukaan valtakunnalliseen peruskoulukokeiluun. Liedonkansalaiskoulupiiriin osana Tarvasjoki pääsi mukaan ensin peruskoulukokeiluun ja siirtyi lukuvuoden 1972–73 alusta ensimmäisten ryhmässä peruskouluun.

Haluaisin vielä palata takaisin 60-luvulle syystä, että aikakirjoihin tuolta vuosikymmeneltä on jäänyt koululaitokseemme läheisesti liittyviä tapauksia. Ikävin niistä on varmaankin Suurilan koulun tuhoutuminen tulipalossa helmikuun 7:nä 1963. Uusi ja entistä ehompi koulutalo saatiin kylään v. 1964 ja vihkiäiset pidettiin syystalvella samana vuonna. Juhlan eräs vaikuttavista juhlanumeroista oli sankarivainajien muistotaulun paljastus. Samanlainen kunnianosoitus suoritettiin Liedonperässä koulun 50-vuotisjuhlien yhteydessä, Alikulman koululla itseinäisyyspäivänä ja Euran koululla 90-vuotisjuhlapäivänä. Taulut puhuvat omaa vakuuttavaa kieltään tulevillekin polville.

Yleisenä piirteenä kaikille kouluille oli oppilasmäärien laskeva suunta 60-luvulla. Alettiin puhua jo koulujen lakkauttamisesta. Ensimmäisenä tämän koki Liedonperän koulu, jonka oppilasmäärä laski alle lain salliman minimin ja niin jouduttiin koulu sulkemaan vuoden 1967 lopussa. Koulupiiri oppilaineen liitettiin Euran piiriin.

Laajaa koulukeskustelua käytiin 60-luvun lopulla aluksi kansalaiskoulusiasta, kuten aikaisemmin jo todettiin ja Liedon päästyä mukaan peruskoulukokeiluun, jossa Tarvasjokin tuli siis olemaan mukana – itse peruskoulusta.

Laki koulujärjestelmän perusteista annettiin v. 1968 ja tämä johti koulu- ja suunnittelutoimikunnan perustamiseen Tarvasjoella. Toimikunnan tehtävänä oli kartoittaa ja selvittää peruskoulun siirtymävaiheen mukanaan tuomat tilanteet. 70-luvun vaihteessa valmistui myös Tarvasjoen koulusuunnitelma, jossa tuotiin esille erilaisia vaihtoehtoja uuden järjestelmän toteuttamiseksi kunnan alueella.

Tarvasjoen kunnanvaltuusto hyväksyi vaihtoehtoon B, jonka mukaan Alikulman koulu lakkautetaan v. 1972 ja piiri liitetään Euran piiriin, jolloin myös vakinainen opettajanviran haltija siirtyy Euran koulun opettajaksi. Sama vaihtoehto edellytti myös pieniä piirirajatarkistuksia lähinnä Liedonperän suunnalla.

Kuten edellä jo mainittiinkin siirtyi Tarvasjoki peruskouluun lukuvuoden 1972–73 alusta, huolellisten valmistelijan jälkeen suhteellisen vähäisin muutoksin. Siirtymisvaiheessa tapahtui kolmen ansiokkaan päivätyön tehneen opettajan eläkkeelle siirtyminen. Tuolloin siirtyivät eläkkeelle: Mirjam Mäkinen, Anna-Maija Numminen ja Yrjö Aaltonen. Hallinnollisella alalla sen sijaan tapahtui oleellisia muutoksia.

Kansakoululautakunta ja koulu- ja suunnittelutoimikunta lakkautettiin ja tilalle tuli lo-jäseninen koululautakunta, jonka sihteerinä

valmistelijana ja esittelijänä toimii viran puolesta koulutoimenjohtaja. Myös kansakoulujen johtokunnat lakkasivat ja tilalle tuli kouluneuvostot. Nimen muutos ei sinänsä varmaan olisi asioita heikentänyt, mutta kouluneuvostojen tehtävien määrä supistui olemattomiin ja koulujen tärkeät tehtävät siirtyivät keskitetysti koululautakunnalle.

Näin on Tarvasjoen koululaitos saavuttanut merkittävän sadan vuoden iän. Lähes yhdeksänkymmentä ensimmäistä vuotta voitiin koulutuspalvelut ja velvoitteet hoitaa pääasiassa omin voimin, mutta varsinkin peruskouluun siirryttäessä ja koulutavoitteiden laajentuessa tuli oleellisesti kukaan mukaan monipuolinen ja hedelmällinen yhteistyö naapurikunnan kanssa. Rohkenen sanoa, että meidän pitää olla tyytyväisiä siitä, että tällä tavoin on voitu luoda laaja-alaiset koulutuspalvelut kuntamme nuorisolle.

Suuret kiitokset ansaitsevat kaikki entiset ja nykyiset kunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat sekä monet muut, jotka ovat olleet eri tavoin vaikuttamassa 100-vuotiaan koululaitoksemme olemassaoloon ja kehitykseen.

Kehittäessämme koululaitostamme osoitamme tuntevamme huolta ja vastuuta lapsistamme, nuoristamme ja tulevaisuudestamme.

Tarvasjoella
19 päivänä syyskuuta 1983

Teksti ja piirroksat
Osmo Ahtinen

Kauniina suvisunnuntaiamuna mummo kertoili perhekirkossa päiväkerholaisille vanhanajan kirkkomatkoista ja -tavoista. Ne palautuivat niin elävänä mieleen istuessani pojanpojan kanssa kirkkonpenkissä ja katsellessani pienten päiväkerholaisten vapaata ohjelman suoritusta. Niinpä vertailin sitä omaan nelivuotiaana tehtyyn ensimmäiseen kirkkomatkaani lähes 70-vuotta sitten. Käykääpä kanssani katsomaan vanhojen muistojen sarjaa.

Oli isäni hautajaispäivä. Vainaja lepäsi kylänikkarin tekemässä mustassa arkussa, jota säilytettiin jääsaavien päällä riihessä siunauspäivään asti, joksi oli sovittu helluntaipäivä. Oli kaunis pyhäaamu, kun setäni valjasti hevosen kärryjen eteen ja isäni arkku nostettiin niille. Setäni istui ajomieheksi. Toisen hevosen kärryille kiipesimme me neljä lasta ja äiti ottaen hevosen ohjakset käsiinsä. Niin matka kirkolle alkoi. Meidän jälkeemme tulivat sukulaiset ja kyläläiset yhtyivät saattueeseen matkan varrelta. Myös jalankulkijoille tarjottiin hevosskyytiä, vaikka ei se paljoa matkaa jouduttanut, koska hevoset kuljivat käymäläkalaa, niinkuin surusaattueen kuului. Tunnelma oli hyvin juhmallinen ja ihmiset olivat hiljaa. Kuului vain lintujen laulu, hevosten kavioiden verkkainen kopse ja kärrynpyörien rätinä hiekkaisella maantiellä.

Kirkolle saavuttua nostettiin arkku portin ulkopuolelle tuoduille pukeille. Hevoset sidottiin puomeihin. Määräaikaan tulivat pappi ja lukkarit kirkonportille. He alkoivat veisata virttä ja kulkea hitaasti arkun edellä avattua hautaa kohti. Omaiset kantoivat arkua ja laskivat sen hautaan, jonne hänet siunattiin. Kantajat täyttivät haudan hiekalla ja peittivät kummun kuusenhavuilla. Sen jälkeen saattoväki kiirehti sisälle kirkkoon kuuntelemaan jumalanpalvelusta.

Kirkossa ensikertalaisella oli ihmetelemistä. Oli suuret ikkunat, paljon värikkäitä kuvia, korkeat penkit ja alttari vähän ylempänä muuta lattiaa. "Tuo on saarnatuoli", sanoi äiti, eikä se yhtään tuolilta näyttänyt. Alttarilta koreasti pukeutunut pappi näkyi paremmin. Mistähän kuului soitto? Se tuli ihan hivelevän pehmeänä tai väliin huumaavasti pauhaten. Väliin kansa

Mummo muistelee

Mummo kertoo Jannelle entisajan kirkkomatkoista

veisasi. Kaikki tuo oli unohtumaton elämys tuon ajan lapsille, jolloin ei radiota vielä ollut. Kysymyksiä oli mielessä ihan pakahtumiseen asti. Äiti vieressä oli kuitenkin niin juhmallisen näköinen, etten enää uskaltanut kysellä, kun muistin ne kotona annetut monet varoitukset hiljaa olosta. Selviydyttiinhan siitä viimein kotimatkalta, joka kului nopeammin, kun hevoset saivat kulkea juosten.

Vanhaan aikaan kirkossa käytiin ahkerasti. Oli kunnia-asia, että omassa penkissä oli sanankuulija. Siitä pappi näki miten uskollista seurakuntaväkeä kussakin perheessä oli. Koska polkupyörääkään ei vielä ollut mentiin kirkkoon kävellen. Kesäaikaan kuljettiin paljain jaloin. Kenkiä piti säästää ja siksi niitä kannettiin olalla. Ne olivat kyläsuutarin tekemiä ja uudet kengät sai harvoin. Jalkaisin kulkiessa oli helppo käyttää hyväksi oikopolkua, jotka kuljivat metsien halki, peltojen pientareita välin ojien, jopa joenkin yli, jonka kapeimpiin kohtiin rakennettiin jalankulkijan kestäviä keveitä portaita. Kirkkoon pukeuduttiin tummiin parhaisiin vaatteisiin. Naisilla oli kirkkosilkki ja pitkä musta puku, joka matkan ajaksi käännettiin helmasta ylös ja solmittiin taakse. Näin helma säästy ja sekä likaantumasta että kulumasta. Monilla ihmisillä ei ollut varaa hankkia omaa kirkkopukua, vaan lainasivat parempiosaisilta. Vaatteet olivat suuren työn takana, koska ne alusta alkaen oli tehty kotona. Ensiksi oli pitänyt kehrätä langat, kankaat kutoa ja lopuksi vielä itse ommella. Silloin harvoin kun saatiin

uusi puku, se uudistettiin kirkkoon, koska uskottiin sen näin kestävän kauemmin. Kotona valmistauduttiin huolella kirkkomatkaa varten. Varsinkin Herran ehtoolliselle mentäessä luettiin raamattua ja rukoiltiin, vieläpä sovittiin erimielisyydet lähimmäisten kanssa.

Kirkkomatkaa varten pakattiin virsikirja ja eväät nuyttiin missä niitä oli helppo kantaa. Eväiksi pantiin ruisleipää tai ohraakkua ja voita tai hunajaa pieniin kannellisiin puuastioihin. Jos matka oli pitkä, pysähdyttiin monta kertaa lepäämään. Näin monet mäet, kalliot, notkot ja väljät saivat matkantekoa kuvaavia nimiä. Ompa niitä vieläkin säilynyt käytössä. Kun kirkko näkyi, pysähdyttiin ja siistittiin kirkonmaalle menoa varten. Sinne piti joutua ajoissa, että ehti tavata sukulaisia ja tuttavita. Näiden kanssa piti vaihtaa kuulumiset ja ehkä kuiskailla ihan henkilökohtaisistakin asioista. Kirkkoon tullessa hiljennettiin kuuntelemaan jumalanpalvelusta, joka saattoi kestää 3–4 tuntia. Ei ollut helppoa pysyä hereillä pitkän saarnan aikana. Kirkossa oli ennen jopa virkailija, joka valvoi, että kirkkoväki käyttäytyi aisallisesti. Niinpä jos nukahti, tuli tämä unilukkari herättämään pitkällä kepillä tyrkkien kaikkien nähdessä.

Tärkeää oli olla hereillä vielä saarnan lopussakin, sillä sen jälkeen luettiin kuulutukset. Niihin kuului monenlaisia asioita, kuten huutokaupat, eläinten katoamis- ja löytymisilmoitukset, kuntakokoukset, kiertokoulujen alkamiset ja päättymisajat ja paikat

ym. Kiertokoulut olivat muutaman viikon kestäviä kouluja, joita pidettiin eripuolilla pitäjää talojen tuvissa jotta mahdollisimman moni olisi päässyt luku- ja kirjoitusoppiin. Kuulutukset oli painettava visusti mieleen, koska ei tullut sanomalehtiä tietoja jakamaan. Lisäksi oli muistettava kirkon pihalla kuullut uutiset, lähetetyt terveiset ja kirkossa julistettu sanoma. Päivän teksti, saarnan sisältö, virret ja rukoukset oli kerrottava kotiväelle. Sekin oli pukeutunut pyhäasuun ja pitänyt oman hartaushetken, vaikka ulkomuistista ellei lukutaitoista henkilöä perheessä ollut.

Kirkossa ei käyty vain tavan ja kuulutusten vuoksi, niin tärkeitä kuin nekin olivat, vaan ihmiset, pienet ja suuret, menivät kirkkoon kuulemaan Jumalan sanaa ja saamaan itselleen siunausta ja voimaa.

Mummona: Toini Seppä.

Tarvasjoen ja sen ympäristön historiaa yli 100 vuoden takaa

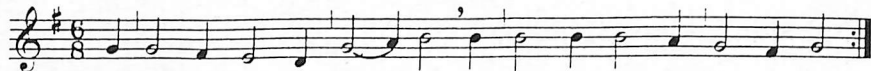
Vuonna 1858 julkaisi Suomalaisen Kirjallisuuden Seura aikakauskirjassaan "Suomi" kuvauksen Marttilan pitäjästä. Tuohon aikaan Marttilaan kuului emäpitäjän lisäksi Karinaisten, Kosken, Marttilan ja Tarvasjoen kappeliseurakunnat. Kirjan oli kirjoittanut Helsingin yliopiston kirjaston amanuenssi, maisteri Sven Gabriel Elmgren. Marttilan kirkkoherra Johan Wilhelm Elmgren oli hänen sukulaisensa. Lisäksi Tarvasjoen saarnaahuonekunnan saarnaaja, monipuolinen kulttuuripersona Adolf Lindman oli Elmgrenin opiskeluaikainen tuttava. Lindman toimitti Elmgrenille useita kymmeniä kirkon arkistosta löytämiään, vuosille 1282–1702 ajoittuvia asiakirjoja tätä historiankuvausta varten.

Nyt tämä kuvaus Marttilasta kappeliseurakuntineen on saatavana suomen kielellä. Karinaislainen Esko Hallanheimo, joka on tunnettu kiinnostuksestaan historiaan, on kääntänyt tämän n. 100 sivuisen kirjan suomeksi. Karinaisten, Kosken, Marttilan ja Tarvasjoen kulttuurilautakunnat ovat toimittaneet kirjan yhteisvoimin ja se tulee aluellaamme myyntiin loka-marraskuun vaihteessa.

Martti Parvio

NYT KIITÄ, SIELU, HERRAA

1400-luvulta, hengell. käyttöön Hans Kugelman 1540

1. Nyt kii - tä, sie - lu, Her - ra ja hä - nen py - hää ni - me-ään,
nyt kii - tä, sie - lu, Her - ra ja muis - ta hä - nen hy - vyyt - tään.

Virsikirjamme 400 vuotta

Jaakko Suomalainen ja hänen virsikirjansa

1500-luvulla on elänyt kolme merkittävää suomalaista, jotka ovat voimakkaasti ja suuntaa antavasti vaikuttaneet maamme kirkolliseen kehitykseen ja koko sivistyselämään. He ovat Turun piispoina kuolleet **Mikael Agri-cola ja Paavali Juusten** sekä erityisesti virsirunoilijana tunnettu **Jacobus Petri Finno** eli **Jaakko Suomalainen**. Viimeksi mainittu on syyttä jäänyt suurten edeltäjiensä varjoon.

Kuka oli Jaakko Suomalainen?

Jaakko Suomalainen, joka oli opiskellut Wittenbergin ja Rostockin yliopistossa, toimi kahteenkin otteeseen Turun koulun rehtorina, missä tehtävässä hän kuoli 1588. On arveltu, että hän olisi ollut kotoisin Etelä-Suomesta Pussulan Suomelasta. Mittavan kirjallisen työnsä hän suoritti vuosina 1578–83, jolloin hän samanaikaisesti toimi myös elpyvän tuomiokapitulin jäsenenä teologian lehtorin ja poenitentiariusksen eli hiippakunnan kirkkokurin valvojan tehtävissä. Hänen johdossaan siis oli pappiskoulutuksen kehittäminen, mutta hänen elämäntyönsä painopiste oli kuitenkin suomalaisen kirjallisuuden julkaisemisessa.

Viime vuonna tuli kuluneeksi 400 vuotta Suomen kulttuurihistorian kannalta tärkeän latinankielisen laulukokoelman **Piae Cantiones** julkaisemisesta. Se painettiin 1582 Saksassa Greifswaldissa, mutta tekstin tarkistamisesta ja painokuntoon saattamisesta huolehti Jaakko Suomalainen. Kokoelma liittyy maamme eurooppalaisiin kulttuuriyhteyksiin. Se sisältää myös maamme ensimmäinen ”kansallislaulun” **Ramus virens olivarum** eli P. Henrikin hymnin, jossa puhutaan Suomen kansasta (plebs Finnonica) ja jonka kertosäe kuuluu:

Niinpä kansa Suomenmaan ilosi
ilmi laula:
kirpoi sulta aikanaan pakanuuden
paula.
(suom. A. V. Koskimies)

Jaakko Suomalainen on tunnettu kolmen tärkeän suomenkielisen kirjan, **katekismuksen, virsikirjan ja rukouskirjan**, julkaisemisesta. 1500-luvun suomalaista kirjallisuutta ilmes-tyi varsin vähän. Kun se oli pääasiallisesti kirkollista käyttökirjallisuutta, se kulutettiin aikanaan loppuun ja on vain suurina harvinaisuuksina säilynyt jälkipolville. Näin on käynyt myös Jaakko Suomalaisen tuotannolle. On arveltu, että hänen katekismuksensa olisi ilmestynyt 1580-luvun alkupuolella, mutta sen ensimmäisestä painoksesta on säilynyt vain muutamia lehtiä, ja se tunnetaan pääasiassa v. 1615 ilmestyneen toisen painoksen perusteella. Vaikka kirjanen liittyy Lutherin Vähään katekismukseen, se osoit-tautuu monella tavalla itsenäisesti laadituksi.

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 400 vuotta Jaakko Suomalaisen rukouskirjan ilmestymisestä (1583). Yhdessä Agricolan rukouskirjan (1544) kanssa se on luonut kestävä pohjan suomalaiselle rukouskäytännölle sekä jumalanpalveluselämässä että kotien yksityisessä hartauudessa.

Jaakko Finnon merkittävin työ varmaan on hänen luomansa ensimmäinen suomenkielinen virsikirja. Kun tänä vuonna juhlitaan tämän teoksen syntymisen 400-vuotismuistoa, on todettava, että sen ilmestymistä v. 1583 ei voida varmuudella osoittaa, kun teoksen vanhimmasta säilyneestä kapaleesta puuttuu painovuoden ilmaiseva nimiölehti. Kuitenkin on päätelty, että kirja olisi ilmestynyt vuoden 1583 alkupuolella. On ilmeistä, että teoksen esikuvana oli ruotsalainen virsikirja, joka laajempaan kokoelmana oli ilmestynyt ainakin vuosina 1562, 1567 ja 1572. Jo vuoden 1562 laitoksessa oli 95 virttä ja 1572 painoksessa 101 virttä eli yhtä monta kuin Jaakko Suomalaisen virsikirjassa.

Virsikirjan sisältö

Kun tutustuu Jaakko Suomalaisen virsikirjaan, toteaa helposti, se oli tarkoitettu yhtäältä palvelemaan evankelista

jumalanpalvelusta sen eri muodoissa ja toisaalta seurakunnan opetustarkoituksia. Lisäksi siinä oli aineistoa päivittäistä hartauskäyttöä varten. Teoksessa pyrittiin ruotsalaiseen tapaan riittämään Raamatun tekstejä, jolloin ne laulun muodossa olivat helpommin opeteltavissa ulkoa. Suorasanaista julkaistiin vain **Uuden testamentin kantikumit Sakarjan, Marian ja Si-meonin kiitosvirret** sekä juhlallinen **Te Deum -hymni** (virret 1–4). Tämän jälkeen kaikki 17 raamatun psalmeja (virret 6–22) sekä niitä edeltänyt runonmuotoinen **Te Deum** (virsi 5) olivat riimitettyjä, joukossa **paimenpsalmi 23 Mikä silloin taita puuttu** sekä Lutherin psalmista 46 muokkaama **Jumala omi linnamme (= Meidhän linnam on Jumal tauast)**. Lisäksi riimitettiin eräät evankeliumitekstit sekä opetustarkoituksia varten erityiset **katekismusvirret**: kymmenen käskyä, uskontunnustus, Isä meidän, kaste, rippi ja ehtoollinen (virret 23–37). Jumalanpalvelusta varten julkaistiin **messu-virret**, joita olivat Herra Armahda (=Kyrieleison), Olavus Petrin Kun-nia olkoon Jumalalle korkeudessa (=Gloria in exelsis Deo), Pyhä-hymni (Sanctus), Oi Jumalan Karitsa (=Agnus Dei) sekä **saarnavirsi** (virret 38–44). **Kirkkovuoteen liittyviä virsiä** oli runsaasti (virret 45–74): Kristuksen syntymästä, piinasta, kuolemasta, ylösnousemisesta ja taivaaseen astumisesta, Pyhästä Hengestä ja Kolminaisuudesta, enkeleistä, Jumalan pyhistä, Marianpäivänä ja apostoleista. Virret 75–83 tuovat esille eräitä **kristillisiä opinkohtia**, kuten luomiskertomukseen ja syntiinlankeemukseen, vanhurskauttamiseen, Kristuksen toimintaan, Jumalan sanaan ja sen voimaan, kiusauksiin ja paastoamiseen liittyviä kohtia. **Rauhan virsiä** on kolme (virret 84–86). Katekismukseen liittyviä ovat **rukovirret sekä aamu- ja ehtoovirret** (87–94). Erikoinen virsi on **Coska walkia huonesen otetan** (virsi 95), joka oikeastaan on maamme vanhassa latinalaisessa käsikirjassa (1522) oleva **Inventor rutili -hymni**. Sitä käytettiin keskiajalla tulensyöttämisen

toimituksessa pääsiäisyönä. Virsikirjan lopussa olevat virret (96–101) liittyvät matkustamiseen, häihin, kuolemaan ja hautaukseen.

Virsikirjan juuret

Jaakko Suomalaisen virsikirja oli niin merkittävä, että **Hemminki Maskulainen** otti kaikki sen virret uuteen omaan virsikirjaansa (1605). Tämä puolestaan vaikutti siihen, että tämä vanha virsikirja oli kolmen vuosisadan aikana suomalaisen virsikirjan runkona aina vuoden 1886 virsikirjaan asti. Jaakko Suomalaisen virsikirjan juuret ovat osaksi keskiajan kirkon käytännössä. Tärkeitä lähteitä ovat keskiajan liturginen traditio sekä edellä esitetty **Piae Cantiones -laulukokoelma**. Tämän lisäksi Jaakko Suomalainen suomensi useita kymmeniä saksalaisia virsiä, joista 16 on Lutherin sepittämiä. Ruotsalaisia virrentekijöitä kirjassa ovat mm. Ruotsin uskonpuhdistajat **Olavus ja Laurentius Petri**. Jaakko Suomalainen näyttää tunteneen hyvin uuden saksalaisen luterilaisen koraalin ja sen pohjoissaksalaiset edustajat. Seitsemää virsikirjan virttä pidetään Jaakko Suomalaisen itsensä sepittämä.

Virsikirjan tarkoitus

Jaakko Suomalaisen aikana oli maassamme jo käytössä maallisia lauluja mm. pidoissa ja matkoilla. Niitä hän arvosteli ja vastusti katsoen, että ne sisällöltään olivat häpeällisiä ja turmelivat nuorisoa. Näin virsikirja oli hengellisen käytön lisäksi tarkoitettu tällaisen vastapainoksi ja veisattavaksi ”sekä vanhemmilta että nuoremmilta, miehiltä ja vaimoilta, poikasilta ja piikaisilta, kirkkoissa, kouluissa, kartoissa, pidoissa, matkoilla ja muissa kunniallisissa tilaisuuksissa”. Jaakko Suomalaisen tarkoitus, jonka hän toivoi toteutuvaksi, oli ”että minä hyvien suomalaisten kanssa niitä (so. virsiä) käyttäen meidän seurakunnissamme, kokouksissamme ja pidoissamme kiittäisin, kunnioittaisin ja palvelisin Jumalaa” (Virsikirjan esipuheesta).

Ekumeeninen

KIRKKOLAULUILTA

Tarvasjoen kirkossa su 16. 10. klo 19

- ☆ Turun ort. kirkon kuoro
- ☆ Tarvasjoen kirkkokuoro
- ☆ puhe ja rukoushetki, kirkkoherra, isä Juhani Härkin, kirkkoherra Jouko Kyyrö ja Gimenguan koulun rehtori Keniasta
- ☆ Kolehiti lähetystyölle!

TERVETULOA!

Elma Kontto:

Liedonperän lähetyspiirin taipaleelta

Tämä Liedonperän lähetysseura on toiminut jo noin 55 vuotta. Ajattelin, että sen historiasta olisi mukavaa olla joitakin muistutuksia.

Ensimmäinen kokoontuminen oli Liedonperän koululla opettaja Hinkan luona. Kirkkoherra Raitala katsoi, että jotain hengellistä toimintaa pitäisi olla näin suurella syrjäkylällä ja tätä vähän niinkuin mustaksi kulkemaksi sanottiin. Ei siinä ensimmäisessä kokouksessa ollut monta ihmistä. Silloin oli kesä.

Seuraava seura oli Rasulassa. Mäkit olivat Turusta muuttaneet Liedonperään. He olivat uskovaista ihmisiä ja olivat kaupungissa ottaneet aktiivisesti osaa seurakunnan toimintaan. Olin siinä 14-vuotias ja muistan, kun äiti ja isä hevosella lähtivät seuraan keskellä arkipäivää! Opettaja Hinkka kapusi kirkkokärryjen takaisumelle. Näin se alkoi pyöriä Liedonperän ompeluseura. Osanottajat lisääntyivät, niin myös kokoontumispaikat.

Oli se seuran pito jännäkin, kun

koti piti siivota perin pohjin. Tulisiko pullasta hyvää, niin myös kahvista? Välillä oli korvikkeen aika. Siinä maisteltiin ohra-, ruis-, herne- ja voikkaseoksia. Sokeri oli jokaisella mukana pienessä laatikossa.

Alkuaikoina tehtiin käsitöitä seuran aineista. Joulun alla oli koululla myyjäiset. Väkeä oli paljon ja kauppa kävi. Se oli tapahtuma hiljaisessa kylässä. Kirkkoherra Raitala oli innokkaana mukana myyjäisissä. Rahaa olisi pitänyt saada kokoon. Aina läheskään kirkkoherrat eivät olleet mukana. Kulkeminenhan oli hankalaa. Hevosella piti hakea ja viedä. Illan mitaan laulettiin paljon Hengellisiä lauluja ja virsiä-nimistä laulukirjaa. Niitä Virtasen Franssi vieläkin kaipailee, niin myös tämän kirjoittaja.

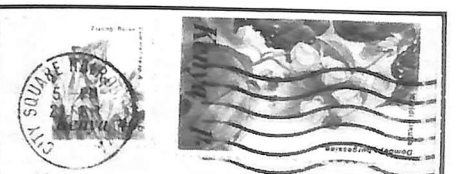
Kun tuli uusi virsikirja ja siinä oli paljon uusia virsiä, niitä harjoiteltiin. Virsi 171 Herra Jeesus, kun täällä vain kanssamme on, 168 Siion apus ainoastaan, 357 Saavu Jeesus suuri avun tuoja, 129 Oi kiitos Jeesus nimellesi

sun, olivat paljon käytettyjä. Virren 129 hallelujan mutkia ei millään tahtonut oppia oikein. Sota-aikana oli halu kokoontua yhteen ja näiden virsien sanoma nousi jokaisen sydämeistä ja antoi uutta toivoa kulkea eteenpäin näiden murheiden alla. Meillä kotona oli seura juuri maaliskuun 13. pänä 1940. Ei tullut mieleenkään ottaa pimenysverhoja pois ikkunoista. Tunnelma oli rauhan tultua raskas ja pelokas. Mitä nyt tulee tapahtumaan?

Eivät ne kolehtirahat niin suuria olleet, mutta yhteentulo laulamaan ja kuuntelemaan Jumalan sanaa on yhdistänyt meitä ja ollut siunaukseksi koko kulmakunnalla. Anna Rönnmark, Elli Päivärinta ja Anna Nurmi olivat kuin kunniajäseniä. Lähetysiloissa saattoi olla yli 30 henkeä. Emännät toivat palvelijoitaan mukanaan ja kylän nuoretkin olivat kotona töissä, kun ei ollut vielä se opiskelu niin muotia.

Helmi Virtanen on pitkät ajat ollut kokoavana voimana, kiitos hänelle!

Nyt on hyvät kulkuneuvot ja monenlaista toimintaa ja yhdistyksiä. Toivotavasti tämä lähetyspiiri pysyy toiminnassa, sillä täällä on hyvä olla!

SEURAKUNTAMME NIMIKKOLÄHETIN OSOITE

Raija Leino
Baptist Language School
P.O. BOX 32
Limuru KENYA

15. 12. jälkeen
P.O.Box 1166
Kisii
KENYA

Kirjoita Raijalle!

Lähde kesää vastaan seurakuntamatkalle

BAKUUN JA JEREVANIIN

la 7.– la 14. 4. 1984

- ☆ tutustutaan öljynporaukseen Kaspian merellä
 - ☆ tulenpalvojen temppeleissä käynti
 - ☆ käydään Armenian kirkon keskuksessa ja luolaluostarissa
 - ☆ hinta puolihoidolla (1 lk hotellit) noin 1880 mk
 - ☆ ilmoittaudu kirkkoherranvirastoon puh. 767 120!
- FINNSOV-TOURS ja Tarvasjoen seurakunta

Iloinen ystävyysseurakuntavierailu Ruotsiin

Matkaanlähtö

Kesäkuun 2–6. päivinä 1983 noudattimme kummiseurakuntamme kutsua: lähdimme bussilla kirkkoherramme Jouko Kyyrön taitavalla ja vastuuntuntoisella johdolla matkaan, joka suuntautui ”Boråsin suurkuntaan”, Etelä-Ruotsiin Älvsborgin lääniin, lähinnä tietysti Kinnarumman ja Segloran seurakuntiin. Tarvasjokisten lisäksi reissussa oli mukana myös Marttilan kunnan delegaatio reippaan kunnanjohtajansa Juhani Tynjälän ohjailemana. Tarvasjoen kuntaa edusti kunnanvaltuuston puheenjohtaja Pentti Satopää ja Tarvasjoen seurakunnan luottamushenkilöstöä kirkkovaltuuston puheenjohtaja Kalervo Mäkinen. Kirkkoherra Kyyrölle lankesi seurakuntamme viranhaltijana ja hengellisenä johtajanamme lukuisia edustuksellisia tehtäviä. Muukin joukko oli ihan edustavaa ottaen varsinkin huomioon sen, ettei nyt ollut kysymyksessä Ruotsi-Suomi maaottelumatka. Todettakoon, että meren ylityksen suoritimme ”ketchuplinea” käyttäen ja että rantauduimme perjantaiamuna hyväkuntoisina Tukholmaan.

Vastaanotto ja ohjelman käynnistyminen

Perjantai-iltapäivällä ruotsalaiset ystävämmme ottivat meidät todella lämpimästi vastaan Viskaforssin seurakuntakodissa: saimme kokea olevamme toivottuja, ikään kuin kauan odotettuja vieraita. Punaista mattoa ei tosin missään levitetty, mutta muutoin meille oli valmistettu runsassisältöinen ja juhlaohjelma. Myöhästymisestäämme huolimatta lämpimän, mutta pikaisen tervetulokahvin jälkeen meidät kyyditettiin Hallbergin varjostintehdaaseen tutustumaan varjostinten valmistukseen. Hienoja varjostimia syntyi siellä 2500 kappaletta päivässä.

Samana perjantapäivänä teimme tuttavuutta vielä ruotsalaisen terveydenhuollon kanssa käymällä Viskaforssin hoitokeskuksessa. Vilahduksen ruotsalaisen kansanvalistuksen nykytilasta saimme pistäytymällä Viskaforssin kirjastoon, jossa näkyi myös suomenkielisiä kirjoja hyllyillä. Tämän tiiviin alkuohjelman päätteeksi meille tarjottiin päivällinen Viskaforssin seurakuntakodissa Jan Hjalmarssonin yhtyeen ikivihreitten ja klassisten sävelten soudessa taustalla. Päivällisellä meillä oli tilaisuus keskustella Kinnarumman seurakunnan luottamushenkilöiden kanssa. Keskustelu alkoi sujua hämmästyttävän vilkkaasti kielen ja mielen löytäessä ”toisen kotimaisen” muistilokeroista. Tulkin tehtäviin kykeneviäkin oli riittävästi paikalla. Kirkkoherra Kyyrön bussissa antama ohje oli sitäpaitsi tuoreessa muistissa ja pontimena kielen kantoja irrottalemaan: ”Älkää sitten vaan heittäytykö tuppuiksi, puhukaa vaikka käsillänne taikka suomeksi, kyllä siitä silloin keskusteluyhteys syntyy!”

Ehtoon koittaessa majoituimme eri perheisiin. Esimerkinomaisesti todettakoon, että allekirjoittaneella vaimoineen oli ilo asustaa vierailun ajan

Gösta ja Inga-Brita Anderssonin luona. Opimme tuntemaan Anderssonit jo silloin, kun he vierailivat täällä Suomessa seurakuntamme vieraina. Gösta muistutti paljossa jäyhää suomalaismiestä. Hän on tuollainen vakaa ja rauhallinen metsuri, kun taas hänen vaimonsa Inga-Brita on välitön, iloinen ja utelias, vilpittömän tyttömainen naisihminen. Mukava paris-kunta, jonka luona viihdyimme varsin hyvin. Perheeseen kuului vielä vilkas veijari, 7-vuotias Martin-niminen poika. – Opimme myös, että Göstan kanssa kuului asiaan myöhästyä vähän joka paikasta. Kun kerrankin tulimme kirkkoon, tietysti viimeisinä kirkkomenojen jo alettua, kuului ääni ruotsalaisjoukosta toteavan: ”Gösta kommer alltid för sent (Gösta tulee aina liian myöhään).”

Vauhdikas ja harras lauantai

Lauantaiamun valjetessa annoimme periksi, kuka vaimolleen ja kuka vaan muutoin markkinahumulle ja ostosha-luilleen. Lähdimme nimittäin Knallein maa nimiseen tavarataloon Boråsiin ”kruunuja tuhlaamaan”. Itse asiassa ostovimmamme asettui kohtuullisiin rajoihin. Isäntämme saivat meistä, kukaties aivan oikein, köyhän turistin kuvan. Viimeistenkin vaimojen löydyttyä tavaratalosta suunnistimme Boråsin eläintarhaan, tutkimme eläimet tarkkaan ja nautimme sitten kahvit ja virvokkeet kahviossa, josta avautui eteemme hieno savanninäköala. Eläintarhasta kiiruhdimme Duvaniin, Kyyhkynen nimiseen eläkeläisten palvelutaloon, joka oli hienon tuntuinen laitos. Vanhuksilla oli siellä vähintään kaksio (n. 60 m²). Suomalaisittain ajatellen huoneistot tuntuivat suurilta. Ilman vanhusten lupaa huoneistoihin ei ollut menemistä, niinpä mekään emme päässeet muihin kuin yhteisiin ja yleisiin tiloihin. Söimme tässä palvelutalossa Boråsin kunnan meille tarjoaman lounaan.

Boråssissa tutustuimme vielä Ramnapuistoon, Kinnarumman vanhaan kirkkoon, entisajan asumuksiin ja museosineistöön. Innokas oppaamme esitteli lennokkaasti ja antaumuksella näitä kohteita meille. Käyntimme päätteeksi meidän piti saada Boråsin Säästöpankin tarjoamat kahvit, mutta säästöpankki säästi siinä ja niin meiltä jäivät kahvit juomatta. Kofeiinitta palasimme Viskaforssin seurakuntakotiin, josta menimme taas majoitusperheisiimme. Valmistauduimme iltahar-tauteen ja Herran pyhälle ehtoolliselle Kinnarumman kirkkoon, jossa kirkkoherrat Ivarsson ja Kyyrö jakoivat ehtoollista.

Lauantai-iltana Segloran seurakunta tarjosi juhlapäivällisen Kehreäjä Rydal nimisessä ravintolassa. Mukana olivat isäntäperheet, kirkkoherrat, kanttori ja tulkit puolisoineen sekä me vieraat. Boråsin musiikkikoulun oppilaat vauhdittivat soitannollaan ruokailuamme. Pidettiin vaikuttavia puheita puolin ja toisin sekä vaihdettiin lahjat. Tynjälä tarjosi kuulijakunnalleen ytimekkään Marttilan elinkeinoelämää

valottavan kunnallistietouspaketin. Kyyrö puhui meille yhteisen luterilaisen uskomme merkityksestä ja kiitti isäntiämme vieraanvaraisuudesta sekä lahjoista. Tämän jälkeen lähdettiin majoitusperheeseen illanviettoa jatka-maan ja sen jälkeen unikin taas maittoi.

Sunnuntain juhla jumalanpalvelus ja haikea kotiinpaluu

Sunnuntain aamutoimien jälkeen suuntasimme askelemme kohti Segloran uusgoottilaista tyyliä edustavaa kirkkoa, jossa pidettiin kaksikielinen juhla jumalanpalvelus kirkkoherra Kyyrön osallistuessa myös alttaritoimituksiin. Tilaisuus oli hyvin mieliinpainuva. Segloran kirkkokuoro lauloi kauniisti. Paikallinen kotiseutuyhdistys tarjosi jumalanpalveluksen jälkeen meille kirkkokahvit Segloran vanhassa pappilassa. Tutustuimme myös Segloran kauniisti hoidettuun hautausmaahan ja isäntämme esittelivät intoutuneesti sen uusinta osaa, niin sanottua muistolehtoa (minneslund), johon vainajien tuhat siroteltiin nimettömästi ja jonne ”haudattujen” nimet kerättiin muistokirjaan.

Kävimme sitten vielä pastoraatin maatilalla. Göökin perheen edustajilla oli melkoisesti vastattavaa lukuisiin maataloutta koskeviin kysymyksiimme.

Viskadalenin kansanopistolla nautittuun yhteisen lounaan jälkeen koitti haikea hyvästijättöjen aika ja kotiinpaluu alkoi. Kansanopistolla lauloimme isännillemme kauniin, Sibeluksen säveltämän virren 560 ”Soi kunniaksi Luojaan...”. Tynjälä viritti aivan lähtöhetkellä bussissa, sen ovien ollessa vielä auki, Ruotsin kansallislaulun ja eräs bussimme noussut liikuttunut ruotsalainen oli vähällä tulla meidän matkaamme!

Saimme kokea ruotsalaisten isänttiemme kanssa lämpöäseilevää yhdessäoloa ja hengen yhteyttä. Mieleen tuli, että me emme ole vain ruotsalaisia ja suomalaisia, vaan kristittyjä ihmisiä, joista toiset ovat sattuneet syntymään Ruotsin kuningaskuntaan ja toiset Suomen tasavaltaan. Yhteinen usko yhdistää meidät, kuten kirkkoherra Kyyrö puheissaan korosti.

Linja-autossa on tunnelmaa

Huumorinpito linja-automatkalla oli antoisaa. Sillä myös torjuttiin pitkätymisen vaara, mikä pitkään paikollaan istuissa vaanii. Pojat perustivat jo menomatkalla ”klubin” auton takosaan. Klubissa käytiin vähän väliä tupakilla ja juttusilla poikain kesken. Markku Mahlamäki edusti ikään kuin aristokraattista herrasmiestyypin sonnustautuessaan silloin tällöin piip-punsa kanssa klubille maataloustuotantoa parantelemaan. Kalervo Mäkinen pohdiskeli historian kummallisuuksia, kuinkas muuten, nähdessään bussin ikkunasta ohikiitävää vanhemman näköistä esineistöä. Kyyrö paimensi laumaansa ”keskiläivää” paseeraten ja yäden hetkeksi rupattelemaan juttuhaluisten matkalaisten

kanssa. Siten tuli sielukin ravituksi.

Mainittakoon vielä, että Pentti Satopää toimi mennessään klubin isäntänä ja intoutui väliin keskusteluun myös muun kuin klubiseurakunnan kanssa. Klubisihteerin tehtävistä huolehti tunnollisesti Jaakko Uusitalo. Emäntien kunniaksi on lausuminen, että he jakoivat poikkeuksetta istua siivosti paikallaan ja että kukaan ei evännyt siipaltaan klubille pääsyä. Sen sijaan naisille ilmestyivät viimeiset kiusaukset hetimiten bussin pysähtyessä levähdyspaikalle jonkin liikera-kennuksen läheisyyteen: vain ostaminen alkoi. Isännät seurasivat tyynen rauhallisina tätä ryntäystä. Laivassa alkoi stressihormoni hyrrätä jo miehisäkin.

Kaiken kaikkiaan matkastamme jäi hyvin miellyttävä muisto. Ruotsissa myös sovittiin, että ruotsalaiset tulevat vieraiksemme kesällä 1985.

Mukana ollut I. L.

SEURAKUNTA-MATKAN SATOA

Viime kesän seurakuntamatkallamme poikkesimme Leningradin suomalaisen seurakunnan kirkon ehtoollisjumalanpalvelukseen Moskovasta tullessamme. Siellä eräs nimeltä tuntemattomaksi jäänyt seurakuntalainen antoi oheisen runon mukaamme. Runossa tämä inkeriläis-vanhus kertoo elämäntapaalestaan. Nyt elämänillassa on jo seestynyt. On jokapäiväinen toimeentulo ja ennen muuta suomenkielinen seurakuntaelämä ja Jumalan sana kaikkien saatavilla.

ONNETON

Onneton mä olen vieraan maan
Lapsuudessa kärsiä mä sain
Ei ole mulla isän kotia
Kuulla nähdä sain mä sotia

Lapsuusaikaa aina muistelen
Surussani nytkin laulelen
Kuin oli mulla koti herttainen
Olin isän äitin kukkainen

Äiti mulle virret visersi
Jeesuksesta aina kertoili
Onnellinen olin silloin mä
Sydän tunsu toivon elämää

Nyt olen täällä outo matkamies
Syntymästä sen jo Herra ties
Et lapsuuskoti multa katoaa
Isän äitin kanssa kasvaa en saa

Kyynsilmin kaipaen onnestain
Herralleni usein valittain
Lapsukainen olen Isä sun
Miksi kulkijaksi jätit mun

Orpo raukka olen onneton
Nuoruusaika aivan iloton
Synkät pilvet peittää auringon
Lapsuusparatiisi mennyt on

Ikävällä täällä kaipailen
Ja Herraltani usein kyselen
Saanko vielä armaan isänmaan
Missä iltavirttä veisataan

Vieläkö mä sitä nähdä saan
Et vainioilla rakkaan isänmaan
Saanko kylvää niittää korjata
Ei huoli olla toisen orjana

Oi jos koittaa pian päivä se
Et kotihin matkustaisimme
Herra meitä sinne auttakoot
Matkavirttä linnut laulakoon
Loppu

Ei huolta kun Herra on lähelläin
Hän turvansa minulle antaa
Niin kirkkain päivin kuin pilvisin
Hän minut ja kuormanani kantaa

En huomispäivää mä tunne
Ja eilinen on ollut kerran
On kaikki mulla mitä tarvitsen
Ja tänään saan apua Herran

En siksi huolta mä kantaa saa
Ei voi hän lastansa heittää
Hän tieni edellä tasoittaa
Vaikka itsensä pilviin peittää

Näyttämötoimintaa Tarvasjoella

Tarvasjoen Nuorisoseura on viime aikoina ottanut toimintansa piiriin varhaisemmassa toiminnassa voimakkaasti esillä olleen näyttämötoiminnan. Nuorisoseura on helluntain aattona ja helluntaipäivänä vuonna 1981 esittänyt Errkki Kivijärven kirjoittaman laulunäytelmän "Talkootanssit" sekä vuonna 1982 Teuvo Pakkalan kirjoittaman kansannäytelmän "Tukkijoella". Vuoden 1983 uusi näytelmä on siirtynyt syksyyn. Näytelmän "Tukkijoella" kolmas esityskerta oli myöhemmin kesällä. Kaikki Näytelmät esitettiin ulkoilmanäytäntöinä Päivärinnan pihalla Tarvasjoella.

Kuten edellä jo mainittiin oli näytelmien esittäminen Tarvasjoen Nuorisoseuran alkuaikoina hyvin voimallista, ei voitu edes ajatella, että iltamia olisi voitu pitää ilman näytelmää. Jo ennen Tarvasjoen Nuorisoseuran perustamista, mikä tapahtui vuonna 1896, oli pitäjässä ollut jonkinlaista näyttämötoimintaa, sillä eräässä paperissa oli merkintä, jonka mukaan Nuorisoseura oli ostanut näyttämökulissit ja muuta näyttämökalustoa aikaisemmin toimineelta näytelmäseuralta. Mikä oli tämä näytelmäseura, mitenkä se oli muodostunut ja mitenkä se toimi, ei ole tiedossa ja tuskin enää tuleekaan, mikä vahinko, kun ajatellaan pitäjämme entisen kulttuurin ilmentämistä.

Nuorisoseuran ensimmäinen iltama pidettiin 2. 8. 1896 Euran Vanhassatalossa. Iltama oli tarkoitus pitää Eu-

ran Nokan talon salissa, mutta siitä jouduttiin luopumaan, kun kulissit eivät mahtuneet saliin. Ohjelmassa oli tällöin mm. kuvaelma sekä huvinäytelmä "Maisteri kesävieraana". Hankitut kulissit olivat kookkaat, sekä hyvin tehdyt, ei mitenkään tilapäiskäyttöön, vaan jatkuvaa käyttöä ajatellen. Niinpä, kun ennen Nuorisoseuran oman talon valmistumista kesäaikana pidettiin pitäjän eri kulmakunnilla heinämakasiineissa iltamia, kuljetettiin kulissit näytelmän esittämistä varten mukana.

Mainittakoon, että olen lapsena ollut kirkonkylän Uudentalon heinämakasiinissa pidetyissä iltamissa. Pääsin sinne kotini karjanhoitajan, Iida Nummilan mukana. Olin silloin ehkä viisi-kuusivuotias, jotenka muistiini on jäänyt vain näyttämöllä olevat miehet, sekä se, että ympärillämme oli paljon naisia, jotka puhuttelivat minua innokkaasti. Tämä kaikki väsytti minua niin, että minun piti välillä päästä Iidan syliin lepäämään.

Kun Tarvasjoen Nuorisoseuralle vuonna 1909 valmistui oma Nuorisoseurantalo sai näyttämötoiminta kiinteän esityspaikan. Tämä toiminta keskittyi pääasiallisesti nuorisoseuratoimintaan, vieläpä kahdella loholla. Nuorisoseuran toiminta oli 1909 jatkunut kahteen toiminta-alueeseen: henkiseen ja fyysilliseen puoleen, urheiluosaston vastatessa liikunnalliseen puolesta ja toisen osapuolen henki-

sestä. Aatteellisesta toiminnasta 1920-luvulla näyttämötoiminta vilkastui useastakin syystä, koska pitäjään tällöin perustettiin Lotta Svärd ja Suojeluskuntaosastot. Vuonna 1921 suoritettu talon laajennus ja täydellinen uudistus toi ja loi näyttämötoiminnalle täysin uudet mahdollisuudet ja näitä mahdollisuuksia myöskin käytettiin varsinkin nuorisoseuran ja sen kanssa yhteistoiminnassa toimivan urheilutoimikunnan kohdalla. Niillä oli yhteinen päämäärä ja tavoite saada pitäjään urheilukenttä.

Hankkeen rahoittamiseksi järjestettiin ahkerasti iltamia ja arpajaisia, niin myös näyttämötoimintaa. Kun sopiva alue löytyi ostettiin se, maksettiin ja lahjoitettiin edelleen pitäjän urheiluväen käyttöön.

Edellä olevan lisäksi oli tietenkin Suojeluskuntaosastoilla ja Lottaosastoilla omakohtaiset toimintansa, Maamiesseura ja Marttayhdistys olivat myös asiallaan mukana. Näyttämötoiminta muodostui tällöin hyvin vilkkaaksi ja monipuoliseksi käsittäen sekä huvinäytelmiä, että arvokkaita klassisia kansallisia kulttuurinäytelmiä kuten näytelmät "Pohjalaisia", "Tukkijoella" ja "Seitsemän veljestä". Näitä näytelmiä on esitetty eri aikakausina useaan otteeseen.

Toimintaa siis oli ja lisää oli tulemassa, kun myöhemmin 1930-luvulla pitäjään perustettiin vielä urheiluseura nimeltään Tarvasjoen Urheilijat. Ensimmäisen kerran tästä asiasta tiedotettiin julkisesti Nuorisoseuran kokouksessa 21. 12. 1930. Tällöin esitettiin toivomus, että Nuorisoseura luopuisi isännyydestään alaosastonaan

toimineesta Tarvasjoen nuorisoseuran urheilijoista, koska pitäjään oli aikomus perustaa itsenäinen urheiluseura. Anomukseen tietenkin suostuttiin.

Milloinkaan urheiluseura "Tarvasjoen Urheilijat" perustettiin, ilmenee lähemmin seuran perustavan kokouksen perustamispöytäkirjasta. Urheiluseura "Tarvasjoen Urheilijat" merkittiin yhdistysrekisteriin 1930-luvun alkupuolella.

Eräänä edellytyksenä Tarvasjoen näyttämötoiminnan syntymiseen oli näyttelijöiden innostuneisuus, sekä ennen kaikkea kunnollinen näytelmien ohjaus.

Tätä vaativaa tehtävää täällä suorittivat Antton Knaapi, Emilia Helve ja Minne Laine. He suorittivat myös näyttelijöiden maskeerauksen, myöhemmin tätä tehtävää suoritti pitkään ja antaumuksella Väinö Laakso. Asioita muistellessa ei sovi myöskään unohtaa Aleksi Mikkolaa näytelmien kuiskaajana. Näin siis erilaiset tehtävät ja toimet edistivät paikallista näyttämötoimintaa.

Tämän alan laajentamista suoritettiin vielä ulkoapäin vierailunäytäntöillä. Tarvasjoen Nuorisoseurantalo oli tällöin hyvin suosittu vierailukohde. Turun teatteri teki tänne vuosittain kaksi vierailua. Esitykset olivat sekä laadullisesti että esitystasoltaan korkealuokkaisia. Ne käsittivät kansamme historiaa, kansanelämää ja huvinäytelmiä, kuten Jeppe Niilonpojan kommellukset.

Tarvasjoella
12 päivänä toukokuuta 1983
Erkki Isotalo

Kesäisiä muistelmia ja tapahtumia vuosisatamme alkukymmeniltä Tarvasjoella

Ravimies

Äitini syntymätilaa Kättylän yksinäis-tilaa hallitsi vuosisatamme vaihteen molemmin puolin enoni Oskari Kättylä. Vaikka heidän isänsä sukunimi olikin Nyström, käytti enoni talon nimeä, mikä sitten jäikin pysyväksi heidän lapsilleenkin, joita oli neljä, tytöt Anna, Tyyne ja Lahja sekä Oskari. Äiti Iida oli kotoisin läheisestä Paappalasta. Tila oli viljelyksiltään paikkakunnan suurimpiin luettavissa, sillä viljelyksiä oli yli sata hehtaaria. Kättylän kylä kuten muutamat muutkin sen puolet kylät kuuluivat siihen aikaan hallinnollisesti Lietoon ja liitettiin myöhemmin Tarvasjoen kuntaan, mihin ne jo monin satein olivat kuuluneet pitkät ajat.

Enoni tuli tunnetuksi ennenkaikkea ravimiehenä, joita siihen aikaan oli melko harvassa. Hevosensa eivät olleet tunnettuja ainoastaan Turun puolella, vaan hän kävi ravureillaan etäämpänäkin aina Helsinkiä myöden. Siitä oli todistuksena monet diplomit isännän kamarin seinällä. Näistä vanhin jo vuodelta 1893. Hevosista oli maineikkaimmait Roima ja Hyrrä. Kova olikin meno, sen sain todeta istuessani enoni sylissä ja kilparatailla kun 7. kilometrin matka Herrasmanilta Kättylään ajettiin. Hevosistaan hän piti hyvää huolta. Meistä lapsista oli jännittävää seurata tallimiesten pesutouhuja kesäisin läheisessä saunarannassa. Paimionjoessa virtaava kosken poukama oli kuin luotu pesuallas veden syvyyden ollessa vatsaan asti, ja johon hevoset oli helposti ohjattavissa. Myös meille pienemmille kaksijalkaisille oli erinomaiset uimatilat, joissa lämpimät kesäiset päivät kuluivat huomaamatta. Syntymäkotini Yrjänti-

lan Herrasmanin oli lähellä Tarvasjokea, mutta Kättylän ranta oli houkuttelevampi ja kun siellä vielä oli kaksi samanikäistä serkusta, oli paljon hauskeempaa kuin kotona. Olemme kaikki edelleen elossa tänä vuonna kaikki 86-vuotiaita. Lahja elää Orimattilassa tohtori Malmivirran leskenä, missä poikansa agronomi isännöi Terriniemen kartanoa. Kolmantena Airon Akseli Turusta, joka viime sotiemme eräänä maineikkaimmista kenraaleista, "Mannerheimin oikeana kätenä", elää samalla suunnalla, eli Heinolan Ristintaipaleen tilalla. Minä, kirjoittaja, olen jo "porilaistunut" asuttuani täällä nelisenkymmentä vuotta.

Enoni oli tuohon aikaan noin neljäkymmentävuotias. Siihen, että hän, muistaakseni v. 1909, luopui tilastaan, lieene vaikuttanut eräs kohtalokas tapaus, joka aiheutti terveytensä heikentymisen. Hän tuli puukotetuksi niin pahasti, että oli vähällä menettää henkensä runsaaseen verenvuotoon. Piha-äärillä oli monta rakennusta, tavallaan sisäpiha. Maantienpuoleisessa rakennuksessa oli ns. kivituparakennus, jonka ullakolle rengit ilmoittivat piiloutuneen vieraan miehen. Rivakkaana miehenä eno oli lähtenyt ottamaan selvää kuka siellä piileskeli, ottamatta huomioon mahdollisia vaaratekijöitä. Kysymyksessä kuitenkin oli Kakolasta karannut vanki, todellinen roisto. Kärivarsiltaan vankkana miehenä enoni oli ottanut miehen käsivarsilleen ai-koessaan tuoda hänet alas. Yllättävästi mies oli saanut puukotetuksi enoani niin pahasti, että pääsi karkuun. Se, mitä sen jälkeen tapahtui on vaikea kuvitella, lääkärin ollessa kaukana. Runsa verenvuoto kuitenkin saatiin

Oskari Kättylä ja eräs hänen parhaista ravureistaan. Taustalla tyttärensä. Kuva otettu Turun Hippioskentällä.

estetyksi. Se, että enoni kuoli melko nuorena 46-vuotiaana, johtui varmaan tuosta järkyttävästä tapauksesta, jonka tekijä myöhemmin tuli pidätetyksi jossain Pohjois-Suomessa. Myytyään Kättylän hän muutti Piikkiöön ja kuoli Turussa v. 1912 helmikuussa eli kuu-kautta myöhemmin kuin isäni Johan Fredrik Fingerroos.

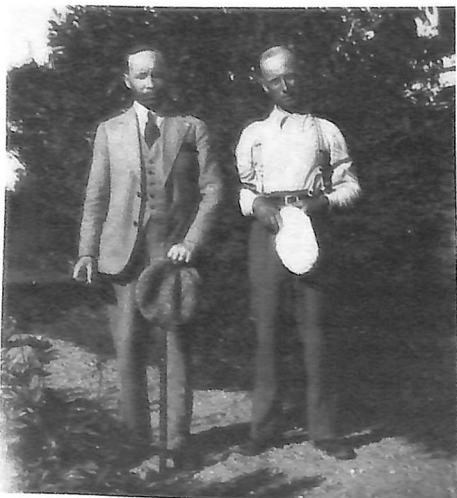
Leikkimökki

Isäni uudisti koko Yrjönkylän noin parissa vuosikymmenessä. Tänä aikana hän raivautti uusia viljelyksiä yli satahehtaaria siirtäen talouskeskuksen aivan uuteen paikkaan. Kun hän v. 1907 möi Herrasmanin ja rakensi Rauhalinnan talouskekuksen tuli hän

pienemmätkin rakennukset huomiooiden, rakentaneeksi n. kolmisenkymmentä rakennusta ja lisäksi viimeisenä Rukoushuoneen, nykyisen seurakuntatalon. Sen verran pojallekin jäi rakentamisen halua, että Rauhalinnan rakennusjätteistä, veistetyistä hirrenpätistä ryhdyin eräänä kesänä rakentamaan leikkimökkiä. Hyvänä "apumiehenä" oli nyt ikääntyneempänä yllämainittu Airon Akseli. Hirsistä ei suinkaan ole helppo rakentaa, hirretkin olivat tuon ikäisille painavat ja nurkkien asettelu pahanpuoleista. Mökki eteisineen kuitenkin valmistui ja oli käytössä monta kesää. Jotain kuitenkin piti tehdä ja niin hirsimökin epäkäytännöllisenä hajoitin ja ryhdyin

Vas. vanhaemäntä Emilia Fingerroos, istumassa nuoriemäntä Toini Yrjänä os. Rauanheimo ja äitinsä Aada Rauanheimo, vierellään Saara Mattila nyk. Rönne-maa, ikkunassa tirkistelee Sirkka Lyytinen, nyk. Lehtinen. Taustalla kirjailija Reino Rauanheimo, joka Rauhalinnan viinttikamarissa samana kesänä kirjoitti alusta loppuun parhaaksi arvostetun teoksensa "Aamusta iltaan." Kaikkiaan hän kirjoitti kymmenkunta romaania.

"Poikaviikarit" miehistyneinä v. 1934 Rauhalinnan puutarhassa. Vas. kenraali A.F. Airo, oik. kirjoittaja.

uuden tekoon, nyt laudasta, kaksikamarisena ja "vinkkelinä" eteiseen. Tätä sittemmin "Lystiläksi" kutsuttua käytti hyväkseen sisareni Helmin tytär Sirkka Helsingistä ja nuoremman sisareni Annan tytär Saara Euran koululta. Myös monille kesävieraillemme tuli monia ilon ja viihtyvyyden hetkiä kuten kuva kolmekymmenluvun alusta osoittaa.

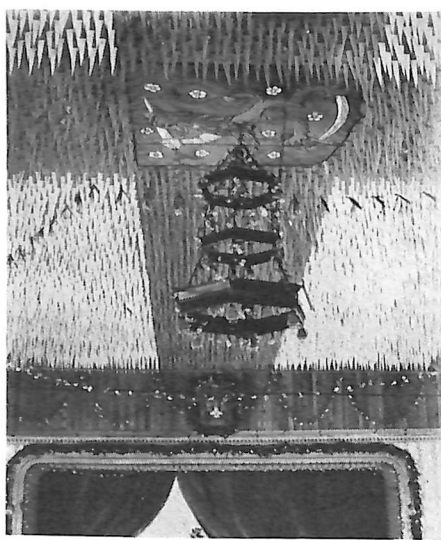
"Pappilan Pojat"

Kertoessani edellä noista lapsuusajoista Paimionjoen varrelta oli tällävälin tapahtunut paljon. Minä, jota tuohon aikaan kutsuttiin "Herrasmannin Urhoksi" oli nyt "Rauhanlinnan Erkki" asuinpaikasta johtuen. Pappila oli nyt lähempänä ja sen isännäksi oli tullut kirkkoherra Turtola, jonka perheestä ja varsinkin vanhimmista pojista tuli kotini läheiset ystävät. Tästä oli todistuksena isäni rakennuttamat portaat joen yli. Kun vielä ojan penkereet tasoitettiin ja hiekoitettiin, kävi liikuminen sateisellakin säällä vaivattomasti. Me pojat kesäisenä päivänä juostiin jokirantaan pikaisesti ja useimmiten samanaikaisesti. Portaalta oli mukava hypätä jokeen, jon-

ka vesi keskikesällä oli melko kirkasta, tosin kovan ukkossateen jälkeen vesi oli kuin savivelliä! Nuoria Turtoita oli kaikkiaan kahdeksan, joista kaksi tyttöä. Ikäkausiltaan sopivimmat olivat Jussi, joka Vapaussodan jälkeen jäi armeijaan ja kaatui jatkosodassa syksyllä 1941 Kiestingin suunnalla, missä hän toimi vaikeassa tehtävässä. Ryhmä J:n komentajana. Seuraavaksi vanhin oli Urho, joka antautui liikealalle ja kuoli Forssassa. Kolmantena Viljo, joka luki lääkäriksi ja toimi Helsingissä gynegologina ja yliopiston dosenttina sekä otti Juvan Irmann puolisoikseen. Muut olivat nuorempaa polvea ja harvemmin nähtiin samanaikaisesti jokirannassa. Kuten niin monena kesänä, oli itäisen puolen jokea edustamassa jo edellä mainittu Turun serkku, Airon Akseli, jonka uintitaito taisi olla parasta, mitä nopeatteen tuli. "Pappilan pojat" ottivat myöhemmin osaa yhdistystoimintaan, paitsi urheilussa he olivat mukana Nuorisoseurassakin.

Kruunuhäät

Ottaen huomioon yllämainittujen veljesten merkityksen seuratoiminnassa, ei tällöin sovi unohtaa siihen aikaan Herrasmannia isännöivää Anton Knaapia, joka oli eräänlainen toimeenpaneva voima ja oli iältäänkin huomattavasti vanhempi. Kruunuhäistä muistan, miten monet seikat lähtivät hänestä liikkeelle. Niiden toimeenpanossa olikin melkoinen urakka. Kaikilla kun piti olla isöisän ja isöidin aikaiset puvut. Sulhasmiehenä oli Pappilan Jussi ja morsiamena serkkuni Kättylän Lahja, joka siihen aikaan asui Piikkiössä, mutta oli läheisissä suhteissa entiseen kotiseutuunsa. Tosin Juvan Irmakin oli ehdolla, mutta katsoi itsensä vielä liian nuoreksi "morsiameksi." Sulhaspojat olivat myös, mutta en enää muista heidän nimiään, ainakin itse olin yhtenä, en myöskään muista "vihkiäppäpiä". Toinen, johon "Pappilan pojilla" oli tärkeä osuutensa, oli näytelmä "Tukkihoella". Moninäytöksisenä ja osa-

"Siniristilippumme" seuratalonsalin katossa

nottajamäärältäänkin suurena se oli vaativa näyttö siihen aikaan. Monet tukkipokien laulut aiheuttivat paljon harjoittamista. Siitä huolehti Turtolan Jussi, joka pianolla pappilassa meitä harjoitutti. Jussilla itselläkin oli eräs päärooleista. Rakastajaparinaan hänellä oli Töyryn Elli Suurilasta. Jussin laulaessa "Tula tuulan tuli tuuli tei, emme erkane konsanaan ei" sai kyllä katsojansa herkistymään ja kyllä El-linkin laulu veti katsojat mukaansa. Kun lopuksi tukkipojat lauloivat "tukkipoika se lautallansa on niin suuri herra" jäi kuulijoille hyvä mieli tällaisen suuritöisen esityksen aikaansaamisesta.

Laulujuhlat 1921

Nuorisoseurassa jatkui toiminta erittäin pirteänä ja kun seuratalokin oli uudistettu ja laajennettu niin suureksi, että sellaista ei ollut lähinaapurissaakaan, uskallettiin vastaanottaa maakunnallisen laulujuhlan järjestäminen. Juhlat itsenäisyytemme alkuvuotena olivat jääneet pari kertaa pitämättä, näinollen Tarvasjoen juhlilla olikin tavallista suurempi kantavuus. Järjestelyissä olivat Tarvasjoella kaikki pii-

rit mukana. Jouduin juhlien päätoimikunnan puheenjohtajaksi, vaikka yrittinkin saada Antton Knaapia, joka vanhempana ja kokeneempiana olisi siihen ollut oikeutettu, mutta hän kieltäytyi. Hän oli kuitenkin täydellä tarmolla mukana. Sain vielä pari muutakin toimikuntaa hoitaakseni joten aikaa kului viikkokaupalla niissä hommissa. Juhlapaikan saamisessa tuntui aluksi olevan vaikeuksia, mutta lopuksi "löytyi" poikkeuksellisen hieno, amfiteatteriksi" kutsuttu paikka Euran kosken alapuolella olevista rantatöyräistä. Isälläni oli ollut omistamansa vesisaha sen välittömässä läheisyydessä, joten paikka oli poikavuosilta hyvinkin tuttu. Alueen omistuksen ollessa Oskari Knaapilla, silloisella kunnan esimiehellä ja monissa harrastuksissa mukana olleella, oli helppo saada hänen suostumuksensa laulujuhlien käyttöön. Sama koski aluetta joen ja maantien välillä, mistä juhlayleisö pääsi kentälle. Toinen ratkaiseva osuus oli Rukoushuoneen saaminen juhlaansaliksi ja ruokailupaikan käyttöön. Näin tapahtumapaikat olivat toistensa tuntumassa, sillä seuratalokin oli melko lähellä. Yksi suurimmista töistä oli uuden seuratalon katon kaunistaminen. Maaliin oli jäänyt sen verran liimaa paperiliuskojen kiinnittämiseksi. Koko sisäkattoon kiinnitettiin 12.000 paperiliuskaa. Ottaen huomioon katon korkeuden lattiasta, voi kuvitella millainen työ siinä tehtiin. Muutaman vuoden vanhana siniristilippumme värit näkyivät monet vuodet ennenkuin katto puhdistettiin. Juhlayleisö antoi varauksellensa tunteen, kun se myös ei sanomalehdistökään ollut kiinnittämättä huomiota tähän poikkeukselliseen juhla-tunnelmaan ja muutaman vuoden käytössä olleen siniristilippumme korostavaan kauneuteen. Ilmojen suosiessa juhlapäiviä ja kun järjestelytkin menivät rikkeitä pidettiinkin juhlaa parhaiten siihen asti onnistuneista itsenäisyytemme alkuvuosien juhlilla Varsinais-Suomessa.

E.U. Yrjänä

Tarvasjokilainen emäntä

on menneinä vuosikymmeninä ollut todellinen talousihme, joka on osannut ja ehtinyt pitää kotinsa kunnossa ja puhtaana samoin kuin pestä pyykkiä kotikeittoisella saippualla ja tuhkalipeällä tai lipeäkivellä, välineinään puukurikka, myöhemmin pyykkilauta. Vesikin oli usein "prunnen" varassa. Nykyiset porakaivot ovat pelastaneet monet kodit ruosteiselta vedeltä. Pyykki keitettiin muuripadassa ja kuivattiin narulla tai kedolla. Huolellinen mankelointi myöhemmin kivimankelilla teki kaunista jälkeä pellavaisista. Kaulauskapulat taas sopivat monenlaisten mm. alusvaatteiden silittämiseen. Hellalla kuumennettavilla silitysraudoilla silitettiin ohuimmat vaatteet. Kaikki vaatteet vaativat silitystä ja usein myös paikkausta, sillä kotoiset kuidut olivat nykyisiä paljon heikompiä.

Emännän ja yleensä naisväen tehtävänä oli myös valmistaa kaikki kodin liinavaatteet kotona kasvatetuista pellavista. Nykyisin voimme vain ihmetellä sitä kotoisen työn määrää, joka sisältyi pellavien käsittelyyn. Tässä vain luettelo sen eri vaiheista: maasta vetäminen, sitominen, siementen poisto rohkimilla tai riihessä kluvilla, ketolioitus, sauna- tai riihikuivina loukutus, klihtaus, häkylöinti ja samalla erillaisten kuitujen lajittelu, harjaus, kehruu, usein lankojen valkaisu, kankaan kutominen ja ompelu. Pellavasta valmistettiin vielä 1920-luvulla miesten paidat ja päällihousutkin, aikai-

semmin myös mekot, naisten paidat, pyyheliinat, lakanat, raitit (=lyhyt lakanat), patja- eli polstarikankaat, pöytäliinat, viljasäkkikankaat sunnarui-neen, jauho- ja rynnipussit sekä ikkunaverhot. Pellavan lisäksi tällä vuosisadalla oli jo ostopumpulankaa... Nenäliinatkin kudottiin. Kotoinen villa oli toinen tekstiilien raaka-aine. Siitä kudottiin tietyt sukat ja vantuut sekä polustinnauhat, villapaidat, villahousut, naisten virkatut alushameet ja kaulakaatit. Pukukankaiksi kudottiin naisten sarsi ja miesten sarsi tai verka.

Räätäli oli tärkeä ammattilainen, joka tuli vuosittain taloon ompelemaan paremmat miesten vaatteet. Räätäli ja suutari tuottivat emännälle ylimääräistä passinkia tärkeinä käsityöläisinä. Villasta kudottiin myös reikivaatteet, hevosenvaatteet, ryijyt, raanut, keinutuolinmatot, takin- ja vällynpäälliset, sängynpeitteet ja vaipat. Vaippa tai rääsyaate (=nykyisin poppana) oli suojus pitkällä oljilla täytelyle patjalle. Vanhoista vaatteista leikatuista kuteista tai villoista ja karvoista kehrätyistä langoista kudottiin matot.

Suurin osa tiloista on ollut pikkutiloja, joissa emännän oli karjanhoidon lisäksi ehdittävä ulkotöihin. Puutarha- ja pihatyöt olivat emännän töitä ilman muuta. Varsinaisista peltotöistä emäntä perkasi lapiolla ojat. Hän oli mukana myös heinä- ja korjuutoissa. Puinti-

päivänä emäntä hoiti puintiväen muonitusta, mutta riihipuintiaikana emännän oli ehdittävä riihelle jo ennen aamulypsyäkin ja toiselle riihelle lypsyn jälkeen. Vuotuisia kodinhoitoon liittyviä töitä oli luutien ja vihtojen teko aikanaan. Emännän kunniatehtävänä oli vääntää uusia oljista aina padanalusiksi virvelit eli pataluhut.

Jouluksi valettiin kynttilät lampaantalista. Lääkkeeksi kerättiin koiruohoa ja muita yrttejä. Teurastuksen jälkeen tehtiin ihrakakut aittaan lastenlastaa paisumalääkkeeksi. Saipuan keitto vei oman aikansa. Lampaiden keritys oli myös naisten työtä, pantiinhan muinaisina aikoina naisten hautaan keritsimet, kun miehen haudassa oli aseita.

Ruokatalouteen liittyviä suuria erikoistöitä olivat kaikki teurastukseen liittyvät työt alkaen veren liikutuksesta (nopea vatkaaminen kylmäksi), suolien kääntämiseen ja puhdistamiseen. Verestä valmistettiin ohukkaita, palttua ja verileipää. Suolet taas käytettiin n. 1 viikon päivittäisen puhdistuksen jälkeen rynnimakkaroiksi. Seuraavana päivänä keitettiin syltyt ja hyytelöt (sile), sulatettiin rasvat paistin- ja munkkirasvaksi. Sulatettua tuoretta sianrasvaa parempaa ja taloudellisempaa (kuluu vähän) paistinrasvaa ei nykyteollisuuskana pysty valmistamaan. Keitettiin suolalaukat ja suolatettiin lihat hyvin puhdistettuina tiinuihin. Jos laukka tuli punertavaksi, oli se keitettävä uudestaan. Jauhettu maksa lisättynä lihalla käytettiin pak-suihin uunimakkaroihin. Jauhetut keuhkot, munuaiset ja lihaa käytettiin taas ohutsuolesta valmistettuihin palvimakkaroihin. Keväällä, kun lavat ja kinkku (=sinkku) olivat hyvin suolautuneet, ne palvattiin maukkaaksi ja säilyväksi kesäruuaksi.

Aikaisemmin keväällä ennen kiirei-

den tuloa emäntä keitti seuraavaa seosta, kunnes ohranjyvä halkesi:

- 1 hl. kauraja,
- 1 l. ohria,
- 2-3 l. herneitä, (lapset söivät suurimmanosan tuoreina makupaloina)
- 1 ll. suolaa.

Nämä valuneet piapokset kuivattiin savusaunassa ja jauhettiin kuorittuina hienoiksi talkkunajouhoiksi. Talkkuna oli aina valmista ravitsevaa kesäruokaa kirnu- tai pitkänpiimän kanssa. Saunassa valmistuivat myös makeat kalja- ja mämmimaltaat. Kaikki nämä savusaunan "teollisuustuotteet" vaativat suurta ammattitaitoa ja käytännön kemiaa.

Syksyllä marjastus ja marjojen säilöminen vei oman aikansa. Puolukat säilyivät viintillä puusaavissa survottuina, joukossa säilyivät vielä pienet upotetut omenatkin. Mustikoista piti aina osa kuivata vatsanlääkkeeksi. Omenoitakin kuivattiin viipaleina. Mehuja tehtiin keittämällä ja käyttämällä ainakin vierasvaraksi ja kuumelääkkeeksi.

Sienistä tarvasjokelainen ei ole ennen karjalaisten tuloa uskaltanut syödä kuin kantarellia. Niitä ei riittänyt-kään säilöttäväksi, vaan tehtiin tuoreena valkokaistikepohjainen kastike tai syötiin paistettuina.

Keväiset ja syksyiset hapanleivän leipomiset olivat myös suuria töitä. Puisessa leipätiinussa leivän hapatin säilyi kuivana kannen alla tiinun reunoissa jauhottuna tai kakkarana pohjalla. Lämmitä vettä lisättäessä tämä joka talolle ominainen aromi ja kohotusaine heräsi henkiin. Siihen valmistettiin löysä taikinajuuri, joka uunin nurkalla sai käydä 1-2 vrk. Ison takinan ruisjauhoilla alustaminen oli raskas työvaihe. Useimmat maustivat leivän suolan lisäksi kuminoilla.

Puilla lämmitettävä, männynhakoluudalla luudittu uuni antoi leiville ainutlaatuisen aromin. Siitä sai osansa naapurikin, jolle emäntä lähtetti isännän tai lapsen viemään "lämpymäisiä". Leivät kuivattiin tuvan katossa orsien varassa olevissa leipävartauissa aitassa säilyviksi kiireen varalta. Kauneusvirheelliset leivät joutuivat hevosten leiviksi. Tiinun kaapetaikinasta tehtiin lampaille kaapekakku.

Taikina sekä juurikakku siunattiin ristillä, joka painettiin kämmenen syrjällä. Leivälle annettiin suuri arvo. Sitä ei esim. saanut koskaan panna nurin pöydälle. Lapset eivät saaneet juosta ulos leipäpala kädessä. Leipä oli ja on ruuan symboli.

Pääsiäiseksi valmistettiin uunillinen makeaa mämmiä tuohiroppeisiin. Vaihteeksi voitiin valmistaa peruna-, veri- ja marjamämmiä. Niitä käytiin naapurissa maistelemassa pääsiäiskylässä käydessä.

Annan päivänä pantiin lipeäkalat likoon pitkänomaiseen puuastiaan. Ne pehmenivät koivuntuhkalipeässä ja kalkissa. Joulupäivänä saatiin sitten lipeäkalakeittoa, myöhemmin keitettyä lipeäkalaa + maitokastiketta. Suurissa elotalkoissa on myös tarjottu likokalaa.

Kaljaa on tehty aina kaikiksi juhliksi ja tärkeiksi työajoiksi. Kesällä kaljatynnyri oli aina käytössä. Hyvistä kotimaltaista tehty kalja lähti käymään hyvin ilman sokeria pienellä hiiva- tai kaljankeritys (vanha hiiva-sakka) määrällä. Hyvin puhdistetussa, katajilla ja kuumalla vedellä desinfioidussa puutynnyrissä kalja säilyi hyvin hapantumatta. Tynnyrin kansi "teipattiin" ilmatiiviiksi taikinalla. Tuoreesta kotikaljasta valmistettiin hyvää kaljavelliä, jossa kiehuva kalja suurus-tettiin vehnäjäuhomaitosuuruksella, maustettiin hieman suolalla ja sokerilla. Keittoon voitiin lisätä muna. Sitä tarjottiin kuivatun juuston kanssa. Tämä oli erityisesti synnyttäneiden äitien ruokaa. Kotikalja on terveellistä janoja ruokajuomaa, jota ei pitäisi nyky-sinkään unohtaa. Nykyvälinein sen valmistuskin on paljon helpompaa.

Juustoja pitäjässä on valmistettu eniten keväällä lehmiä poikimisen jälkeen. Nämä olivat uudesta maidosta kuivattavaksi sopivia, vähän rasvaisempia juustoja. Juustot kuivattiin laudan tai päreän päällä. Näin ne säilyivät pidempään. Eheästä maidosta saatiin herkullisia juoksutinjuustoja, joppijuusto taas natsi mukavasti hampaissa. Juuston juoksutin saatiin, kun vasikantestauksessa juoksutus-maha vedettiin kuivumaan uuden puhtaan luudan päälle. Tätä liotettiin sitten juustomaidossa. Näin saatiin tarpeelliset bakteerit valkuaisen erottamiseksi. Myöhemmin juoksutin ostettiin apteekista. Piimällä juoksutettavat munajuustot ovat jo kauvan olleet

Vanha juustokehä Liedonperän Haavistosta

juhlahjuustoja. Eri kokoisia juustokehiä on vielä olemassa miesten käsityötaiton näytteinä. Peinissä kehissä valmistettiin eväs- ja tuliaisjuustoja.

Maitotalous on tuottanut emännille paljon työtä. Aikaisemmin siiviloity maito kermattiin puupytyissä. Vuosisadan vaihteessa tulivat separaattorit, joilla lämmin maito kermattiin. Kerma säilytettiin lasitölkeissä n. 1 viikon, jonka jälkeen hapatetusta kermasta kurnuttiin voita aluksi määntäkurnulla, sittemmin veivikurnulla. Puhtaaksi pesty voi suolattiin ja pakattiin numeroituihin voipyttyihin. Kansi lyötiin päälle, nostettiin hevosen kärryille ja niin lähdettiin Turun torille voita kauppaamaan. Voi piti sada myydyksi ennen kuin aurinko nousi Wiklundin kivimuurin takaa sulattamaan sitä. Kaupunkilaisfrouvat kronkkivat mais-tiaisvoita mielellään heinänkorrella. Tämän estämiseksi varmaan voi pakattiin 1930-luvulla neliskulmaisen muotin avulla pakettiin, johon painettiin tuoteselosteeksi talon nimi puusta veistetyllä leimasimella.

Hapan leipomisten lisäksi viikottain leivottiin perheen koon mukainen niskakkutaikina, pulla- tai korpputai-kina. Juhlaksi leivottiin myös peruna- tai piimälimppua, myöhemmin myös sokeri- tai piimäkaakua ja pikkuleipiäkin.

Päivittäin perhe söi vielä sota-aikaan asti suurusta n. klo 7 aikaan. Se sisälsi perunoita, usein sianlihakastiketta, puuroa, velliä tai maitopuuroa (= kylmä puuro ja kiehuva maito). Sittemmin se jäi pelkäksi puuroateriaksi. Klo 10 oli murkinakahvi. Klo 12 puolipäivän 1. päivällinen, jossa taas oli perunoita ja kastiketta sekä marjapuuroa tai soppaa. klo 15.30 oli ehtopuoliskahvi, jolloin kahvin kanssa oli pulla tai korppu tai sekakakkuvoileipä. Ehtoolinen syötiin klo 19 ja sillä oli useinmiten keittoja.

Syötiin siis melko usein ja paljon. Raskaassa työssä se kului. Työtä tasat-tiin valmistamalla ruokaa samalla ker-taa useiksi aterioiksi. Siksi esim. suu-

ruksella usein oli edellisen päivän ruokaa. Aterioilla oli tavallisesti myös puuro, velli tai makea keitto. Se syö-tiin samalta lautaselta kuin eturuoka-kin. Siksi syvät lautaset ovatkin olleet arkiastioita.

Tällä ruokavaliolla väki oli tervettä, miehet vahvoja. Suuri viljasäkkikin nousi kevyesti. Ruoka oli puhtaista, kotoisista tuotteista valmistettua, joita ei turhaan liikaa kuorittu ja puhdistet-tu. Tällöin kivennäis- ja hivenaineet sekä vitamiinit olivat tallella, vaikka ei niistä mitään tiedettykään. Kuitua saatiin tällaisesta lunnollisesta ruuasta myös tarpeeksi. Ei käytetty vieraita lisä- eikä säilöntäaineita.

Viljatuotteista syntyi taitavien myl-lärien toimesta hyvää ruisjauhoa lei-päjauhoksi ja karkeampaa uutisjau-hoa puuroksiksi. Riihikuivan viljan tuoksu on enää kaunis muisto, jonka voisi vaikka uudelleen herättää hen-kiin. Kotoisesta vehnästä sellaisenaan jauhettu sekajauho, joka nykyisin on kaupassa hyvin harvinaista, on nykyi-sin ravinto-opillisesti parasta. Hyvin-hän se leipoutuukin. Kauratuotteista hiutaleet ovat jääneet, mutta kokonai-set kaurasuurimot ovat harvinaisia. Maukas ohra on kuulunut ruokavali-oon jauhona, sekä kokonaisina ja rikottuina "makkarakryneinä". Kai-kista näistä saadaan maukkaita puuro-ja ja vellejä. On suuri illo, että puurot ja vellit ovat taas tulossa "muotiin". Ne ovat kaikin puolin terveytemme mukaisia, vatsaystävällisiä, mutta hal-poja ruokalajeja, joista nuorisokin pitää.

Peruna kuuluu edelleen perusruo-kavalioomme. Parasta se on edelleen kuoripäällisenä keitettyä tai paistik-kaina kuten ennen. Peruna ei lihota. juurikasveista punajuuret ja porkka-nat ovat olleet terveellistä viikottaista salaattiaineista sipulin ohella. Porkka-nista on tehty myös laatikkoa kuten lantustakin. Punajuuresta tiedettiin tulevan punaiset posket. Ravinto-oppi ilmoittaakin siinä olevan runsaasti rautaa. Lasten suurta herkkua oli C-vitamiininsa hyvin säilyttävä lanttu-raaputus. Nauris oli syksyllä makeaa, varisinkin haudikkaina. Kelpasipa pö-lyinen pellavatalkoo Horristen pojille melkein huvittaisuudeksi, kun lepo-tauolla oli välipalaksi iso padallinen naurishautaa.

Muita vihanneksia ja juureksia on ilmestynyt vasta tällä vuosisadalla. To-maatin syöntiä opeteltiin suolan tai sokerin kanssa 1920-luvulla. Peltoher-nettä on kasvatettu ja syöty suolave-dessä keitettyinä "paun palkoina" suurena herkkuna. "Papusoppa" oli tavallista arkiuokaa. "Paavalin paut" käytiin pyytämässä parempiosaisilta. Taisipa antelias emäntä viedäkin niit-tä tölliläisille. Mustaviinimarja periy-tyy viime vuosisadalta, mutta "tikker-beri" v.lta 1904 Karinaisista.

Maitotaloustuotteet olivat aterioi-den perusta. Lämmin rieskamaito oli monien herkku. Kuorittu maito eli joppi käytettiin ruuan valmistukseen ja leipomiseen. Jos talo oli niin nyky-aikainen, että pöydässä oli joppia, sitä pidettiin nuukuutena. Kirnupiimä ja pitkäpiimä olivat mainioita ruokaju-mia kotikaljan ohella. Voita on syöty, mutta arvokkuutensa vuoksi sitä ei ole sopinut syödä runsaasti.

Rasvan ohella nykyravinnossa soke-rin käyttö on saanut liian suuren sijan. Menneinä vuosikymmeninä ostettiin toppasokerista meiluimmin tiivistä pikkupäätä, se oli riittoisampaa. Palat olivat pieniä ja lapsillekin sokeriaski korkealla. Se oli kallista ostotavaraa. Kahvia on juotu mielellään, mutta siitä ei ole keitetty niin voimakasta lientä kuin nykyään, koska kahvikin oli kallista. Joku emäntä lisäsi palan sikuria, toinen pari rautaa suolaa ma-kua antamaan. Suolaa on käytetty yleensä melko runsaasti säilymisen vuoksi, mutta kyllä sitä on myös liotet-tu huolella pois. Nykyistä yleisemmin on suolana käytetty terveellisempää merisuolaa.

Tarvasjokelainen emäntä on em-töidensä lisäksi ehtinyt vielä kasvattaa usein isonkin perheen kehdestä hau-taan. Juhlapäiviä on kunnioitettu ja ne on huomioitu kodin koristelussa (ju-hannuskoivut, joulukuuset, himmelit) ja juhlaruissa. Kotikirkkoa ei ole unohdettu, juhliinkin emännät ehti-vät. Pyhänä tehtiin vain välttämättö-mät askareet.

Olkaamme kiitollisia kaikesta siitä kehityksestä, jota Suomessa on tapah-tunut naisen työn helpottamiseksi. Maailma on nykyisin jo tullut hyvin tehokkaaksi. Jopa sen seurauksena on tullut erilaista ylituotantoa ja pahoin-vointia. Omavaraistaloudessa elet-täessä emännällä on ollut hyvin vähän rahaa käytettävissään. Hän on voinut pitää elintasoaan yllä vain omalla työ-työdollaan. Vapaa-aikaa ei ole ollut, mutta ehkä hän on jaksanut henkisesti tuntemalla työnsä tarpeelliseksi, mie-lekkääksi ja vaihtelevaksi. Työ on vaatinut myös koko ajan suunnittelua ja aivotoimintoja. Nykyisin voi vain ihmetellä usean silloisen työn tarkoi-tuksen mukaisuutta.

Lomia eivät menneet sukupolvet tunteneet. Juhlapyhien jälkeisinä pik-kupyhinä he ovat pyörähtäneet askar-ten välissä sukankutimin naapurin emännän kahville tai auttamaan kan-kaan laitossa naapuria. Vieraita ei ole varsinaisesti määräpäiväksi kutsuttu, paitsi suuriksi juhliksi, mutta vieraita on käynyt ja talossa on tarjottu sitä mitä on sattunut olemaan.

Kunnioittakaamme esiäittemme työtä, vaikka monet asiat ovatkin muuttuneet.

Saara Nikander.

Liputuksesta

Lions Club Tarvajoen tekemän aloit-teen pohjalta ovat Tarvasjoen kunta, seurakunta ja paikalliset yhdistykset ja järjestöt päättäneet järjestää yhtei-sen itsenäisyyspäivän juhlan, johon jokainen kuntalainen on tervetullut. Asiaa toteuttamaan on nimetty järjes-telytoimikunta, joka myöhemmin asianmukaisessa järjestyksessä juhlas-ta ja sen ohjelmasta tiedottaa.

Liputuksesta, itsenäisyyspäivän olennaisimmasta tapahtumasta, ha-luamme kuitenkin jo näin varhain kertoa. Toivomme nimittäin, että tä-män vuoden itsenäisyyspäivän viettoa varten pitäjässä hankittaisiin mahdol-lisimman monta uutta lipputankoa lip-puineen, vanhoja kunnostettaisiin uu-delleen käyttökuntoon sekä kiinnitet-täisiin huomiota erityisesti järjestöjen ja yhdistysten lipunkäyttötapoihin. Koko perheväen yhteinen lipunnosto-hetki tulevan itsenäisyyspäivän aamu-na saattaisi muodostua sopivaksi läh-

tökohdaksi myöhemmin jatkuvalla li-putuskulttuurin kohottamiselle paik-kakunnalla.

Onko sinun edustamallasi järjestöl-lä tai yhdistyksellä oma lippu? Jos on, toivomme, että se olisi mukana itse-näisyyspäivän juhlassa. Asiaa on jo kirjeellä tiedusteltu. Ellei lippua ole, sen hankkiminen saattaisi hyvinkin olla paikallaan. Jos joulukuuhun men-nessä aiotaan ehtiä, niin asialla on toki jo kiire.

Suomalaisuuden liitto (puh: 90-442824) julkaisee kirjasta "Suomen lippu 1978". Siitä saa lisätietoja lipus-ta ja liputuksesta. Ehkä paikalliset rahalaitokset voisivat hankkia asiak-kailleen näitä kirjasia, niin tiedot le-viäisivät tarvitsijoilleen.

Jotta palautuisi mieleen, milloin lip-pu on salkoon syytä nostaa, todetta-koon, että viralliset liputuspäivät ovat seuraavat:

– helmikuun 28. päivä, Kalevalan päi-vä, suomalaisen kulttuurin päivä,
– toukokuun 1. päivä, vappu, suoma-laisen työn päivä,
– toukokuun toinen sunnuntai, äitien

päivä,
– kesäkuun 4. päivä, puolustusvoi-mien lippujuhlan päivä,
– kesäkuun 20. päivän ja 26. päivän välinen lauantai, juhannus, Suomen lipun päivä,
– joulukun 6. päivä, itsenäisyyspäivä,
– päivät, jolloin tasavallan presidentti astuu virkaansa. Tavanomaisiksi va-kiintuneet liputuspäivät
– helmikuun 5. päivä, J. L. Runeber-gin päivä,
– huhtikuun 9. päivä, J. V. Snellma-nin päivä,
– toukokuun kolmas sunnuntai, kaa-tuneitten muistopäivä, jolloin lippu on puolitagossa klo 10–14 välisen ajan, muun ajan kokotangossa,
– lokakuun 10. päivä, Aleksis Kiven päivä,
– lokakuun 24. päivä, YK-päivä,
– marraskuun 6. päivä, svenska da-gen, ruotsalaisuuden päivä.

Liputus alkaa klo 8 ja päättyy aurin-gon laskiessa, kuitenkin viimeistään klo 21.

Suomen lipun päivän liputus alkaa juhannusaattona klo 18 ja päättyy

juhannuspäivänä klo 21.

Itsenäisyyspäivän liputus päättyy klo 20.

Liputusvelvollisuutta ei yksityisillä kansalaisilla Suomessa ole. Liputusoi-keus meillä on. Kansallislipulla jokai-nen suomalainen voi liputtaa mainittu-jen liputuspäivien lisäksi myös erilai-sien perhe- ym. tilaisuuksien ja vierai-lujen yhteydessä.

Vaikka yksityisten kansalaisten ja yhteisöjen mahdollisuus liputtaa on erittäin vapaa ja moninainen, on lipun käyttö erittäinkin sotiemme jälkeen vähentynyt. Lähtemättä tässä etsi-mään syitä tapahtuneeseen, toivomme teidän kaikkien kiinnittävän huomiota vallitsevaan tilanteeseen, siten asiaan saamme myös korjaantumista.

Ehkäpä asian vakavaankin pohdis-keluun voisimme ottaa lähtökohdaksi erään hyvin tunnetun, Tarvasjoellakin tomivan, kansalaisjärjestön tunnus-lauseen: "Uhrin ansiosta lippu liehuu".

Itsenäisyyspäivä -83 – juhlatoimikunta